

Katedra rozvojových studií

Přírodovědecká fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

DOPADY TĚŽBY A VÝVOZU NEROSTNÝCH SUROVIN V NIGÉRII

Bakalářská práce

Vypracovala: Lenka Bizoňová

Vedoucí práce: Ing. Mgr. Jaromír Harmáček, Ph.D.

Olomouc, 2013

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a veškeré podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne

.....
podpis studenta

Poděkování:

Touto cestou bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce Ing. Mgr. Jaromíru Harmáčkovi, PhD. za odbornou pomoc, cenné rady, vstřícnost a ochotu, se kterou ke mně vždycky přistupoval. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka BIZOŇOVÁ**
Osobní číslo: **R10246**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Dopady těžby a vývozu nerostných surovin v Nigérii**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Hlavním cílem bakalářské práce je analýza a zhodnocení dopadů těžby a vývozu nerostných surovin v Nigérii. V úvodní části se práce zaměří na charakteristiku Nigérie z hlediska nerostného bohatství a v této souvislosti se bude zabývat také stále významnějšími obchodně-ekonomickými vztahy s Čínou. Poté budou popsány a analyzovány ekonomické, politické, sociální a environmentální dopady těžby a vývozu nerostných surovin v Nigérii. V závěru budou navrženy případné možnosti řešení některých vybraných problémů souvisejících s těžbou a vývozem nerostného bohatství v Nigérii. Rozsah grafických prací: mapy, tabulky a grafy potřebné k vypracování tématu. Rozsah průvodní zprávy: 10 000-15 000 slov.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 10 - 15 tisíc slov
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

Amundsen, I. 2010. Good Governance in Nigeria. A Study in Political Economy and Donor Support. Norad report: Discussion 17/2010. Oslo, Norway: Chr. Michelsen Institute. URL <http://www.norad.no/en/tools-and-publications/publications/publication?key=203616>
Collier, P. 2007. The Bottom Billion. Why the Poorest Countries are Failing and What Can Be Done About It. Oxford: Oxford University Press.
Concannon, T. 2004. Shell Fights Fires Over Niger Delta Oil Spill. URL http://www.pambazuka.org/en/publications/africanvoices_chap05.pdf
Djeri-Wake, N. 2009. The Impact of Chinese Investment and Trade on Nigeria Economic Growth. Work in Progress No. 77/2009. Shanghai: African Trade Policy Centre. URL <http://www.uneca.org/atpc/Work%20in%20progress/77.pdf>
Sala-i-Martin X., Subramanian A. 2003. Addressing the Natural Resource Curse: An Illustration from Nigeria. NBER Working Paper Series WP 9804/May 2003. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research. URL <http://www.nber.org/papers/w9804.pdf>

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Jaromír Harmáček
Katedra rozvojových studií

Datum zadání bakalářské práce: 10. května 2012
Termín odevzdání bakalářské práce: 27. dubna 2013

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 10. května 2012

Abstrakt:

I přes obrovské příjmy, které do Nigérie díky těžbě a vývozu ropy proudí, je tato země ekonomicky nerozvinutá a chudá. Objevení ropy na nigerijském území mělo pro místní obyvatelstvo spíše negativní důsledky. Nigérie bývá navíc považována za zemi, kde se projevuje tzv. prokletí přírodních zdrojů. Hlavním cílem této bakalářské práce je proto analýza a zhodnocení dopadů těžby a vývozu nerostných surovin v Nigérii. Analyzovány budou dopady ekonomické, politicko-sociální a environmentální. V závěru pak budou navrženy případné možnosti řešení některých vybraných problémů souvisejících s těžbou a vývozem nerostného bohatství v Nigérii.

Klíčová slova: Nigérie, prokletí přírodních zdrojů, korupce, těžba, ropa, delta Nigeru, Shell, environmentální degradace, nerostné bohatství

Abstract:

Despite the huge revenues flowing into Nigeria through the extraction and export of oil, the country is economically underdeveloped and poor. The discovery of oil in Nigeria rather had negative impacts on the local population. Nigeria is also considered to be a country where the curse of natural resources is evident. The main objective of this thesis is an analysis and evaluation of the impacts of mining and export of raw materials in Nigeria. Economic, political, social and environmental impacts will be analyzed. In the end, I will propose possible options for solutions to some selected problems associated with the mining and export of mineral resources in Nigeria.

Key words: Nigeria, resource curse, corruption, mining, crude oil, Niger delta, Shell, environmental degradation, mineral resources

Obsah:

Seznam map, grafů a tabulek:	8
Úvod	11
1. Charakteristika Nigérie z hlediska nerostného bohatství	14
1. 1. Nigérie pod sférou britského vlivu.....	14
1. 2. Nerostné zdroje Nigérie.....	17
1. 2. 1. Ropa.....	17
1. 2. 2. Zemní plyn.....	23
1. 2. 3. Ostatní nerostné zdroje Nigérie	28
2. Ekonomické, politicko-sociální a environmentální dopady těžby a vývozu nerostných surovin v Nigérii	30
2. 1. Ekonomické dopady	30
2. 1. 1. Prokletí přírodních zdrojů.....	31
2. 1. 2. Nediverzifikovaná ekonomika.....	32
2. 1. 3. Reformy hospodářství	34
2. 1. 4. Aktuální vývoj hospodářství.....	36
2. 1. 5. Obchodně-ekonomické vztahy s USA	38
2. 1. 6. Obchodně-ekonomické vztahy s Čínou.....	39
2. 2. Politicko-sociální dopady	43
2. 2. 1. Sociální situace obyvatel	43
2. 2. 2. Korupce a příjmová nerovnost.....	44
2. 2. 3. Nespokojenost obyvatel, konflikty v deltě Nigeru	47
2. 3. Environmentální dopady.....	53
2. 3. 1. Environmentální problémy v zemi.....	53
2. 3. 2. Úniky ropy v deltě Nigeru	54
2. 3. 3. Případová studie – Ogoniland, delta Nigeru.....	58
2. 3. 4. Bodo, Ogoniland	61
2. 3. 5. Průmyslové a environmentální předpisy v Nigérii	63
Závěr	66
Seznam použitých zdrojů:	70

Seznam map, grafů a tabulek:

Mapa č. 1 – Poloha Nigérie na africkém kontinentu	14
Mapa č. 2 – Delta Nigeru složená z devíti nigerijských států	17
Mapa č. 3 – Ropná infrastruktura v deltě Nigeru	18
Mapa č. 4 – Západoafrický plynovod	26
Graf č. 1 – Produkce a spotřeba ropy mezi lety 1995–2011	20
Graf č. 2 – Vývoj ročního růstu HDP mezi lety 2005–2011	37
Graf č. 3 – Vývoz nigerijské ropy podle místa určení za rok 2011	38
Graf č. 4 – Dovoz nigerijské ropy do USA v rozmezí leden 2005–leden 2012	39
Graf č. 5 – Deset největších čistých dovozců ropy na světě za rok 2011.....	40
Tabulka č. 1 – Země s největšími prokázanými zásobami ropy na světě.....	19
Tabulka č. 2 – Země s největší produkcí ropy na světě.....	19

Seznam použitých zkratek:

API	<i>American Petroleum Institute</i>
ASME	<i>American Society of Mechanical Engineering</i>
BRICS	Hospodářské uskupení Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jižní Afriky
CIA	Ústřední zpravodajská služba (<i>Central Intelligence Agency</i>)
ECOWAS	Hospodářské společenství západoafrických států (<i>Economic Community of West African States</i>)
EPNL	<i>Elf Petroleum Nigeria LTD</i>
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství (<i>Food and Agriculture Organization</i>)
HDI	Index lidského rozvoje (<i>Human Development Index</i>)
ICC	Mezinárodní obchodní komora (<i>International Chamber of Commerce</i>)
IDA	Mezinárodní rozvojová asociace (<i>International Development Association</i>)
IEA	<i>International Energy Agency</i>
IMB	Mezinárodní námořní úřad (<i>International Maritime Bureau</i>)
LNG	Zkapalněný zemní plyn (<i>Liquefied Natural Gas</i>)
MEND	Hnutí za osvobození delty Nigeru (<i>Movement for the Emancipation of Niger Delta</i>)
MOSOP	Hnutí za přežití národa Ogoni (<i>Movement for the Survival of the Ogoni People</i>)
NEEDS	<i>National Economic Empowerment Development Strategy</i>
NEEDS II.	<i>National Economic Empowerment Development Strategy II.</i>
NIMG	Nigerijský ústav pro hornictví a geologii (<i>Nigerian Institute for Mining and Geosciences</i>)
NLNG	<i>Nigeria Liquefied Natural Gas Company Limited</i>
NNPC	<i>Nigeria National Petroleum Corporation</i>
NGC	<i>Nigerian Gas Company</i>
OMPADEC	<i>Oil Mineral Producing Areas Development Commission</i>
OPEC	Organizace zemí vyvážejících ropu (<i>Organisation of the Petroleum Exporting Countries</i>)
PW/WYE	<i>Public Works and Women/Youth Employment</i>
PSC	Smlouva o sdílení produkce (<i>Production-sharing contracts</i>)

SNEPCo	<i>Shell Nigeria Exploration and Production Company Limited</i>
SNG	<i>Shell Nigeria Gas Limited</i>
SPDC	<i>Shell Petroleum Development Company of Nigeria</i>
SURE	<i>Subsidy Reinvestment and Empowerment Program</i>
WAGPCo	<i>West African Gas Pipeline Company Limited</i>
UNDP	Rozvojový program OSN (<i>United Nations Development Programme</i>)
UNEP	Program OSN pro životní prostředí (<i>United Nations Environment Programme</i>)
USD	Americký dolar
WAGP	Západoafrický plynovod (<i>West African Gas Pipeline</i>)

Úvod

Afrika je kontinent hojně obdařený nerostnými zdroji. Mezi ty nejžádanější a nejvýznamnější patří ropa a zemní plyn. Jedním z afrických států, na jejichž území se tyto suroviny ve velké míře nachází, je i Nigérie. Těžba ropy zde probíhá již více než 50 let a zajišťuje Nigérii nemalé exportní příjmy. I přesto, že by na první pohled mohl být předpokládán rychlý ekonomický růst a blahobyt obyvatelstva, je realita v zemi poněkud odlišná. Paradoxní situace, kdy mají země obdařené nerostnými zdroji pomalejší ekonomický růst a nižší ekonomickou úroveň, než země bez nich, a nejsou schopny přeměnit zisky z těžby a vývozu ke zlepšení životní situace svých občanů, je v ekonomické a rozvojové literatuře známa jako surovinové prokletí¹. Nigérie bývá někdy označována za modelový příklad země, kde se toto prokletí výrazně projevuje.

Po objevení ropy došlo na území Nigérie k velkým změnám. Zemědělství, které jako do té doby nejdůležitější sektor ekonomiky zaměstnávalo většinu obyvatelstva, bylo nahrazeno ropným průmyslem. V současnosti činí vývoz ropy 95 % veškerého nigerijského exportu, což způsobuje silnou závislost ekonomiky na těžbě ropy. Ta je soustředěna zejména v deltě Nigeru na jihu země. Tato hustě zalidněná oblast je největší říční deltou Afriky a kromě ropných ložisek je obdařena také úrodnou zemědělskou půdou, dobrými podmínkami pro rybolov a jedinečným ekosystémem. Kvůli nešetrné těžbě, která zde probíhá již desítky let, dochází k extrémní degradaci životního prostředí, což místním obyvatelům zabraňuje v tradičním způsobu obživy. Ropné společnosti zde působí bez dostatečných environmentálních předpisů a směrnic, které by řídily a kontrolovaly jejich činnost. V případě znečištění oblasti je tak velmi obtížné vymáhat odstranění škod, případně finanční odškodnění.

Podle předpokladů by se měly obrovské zisky z ropy projevit na zlepšené životní situaci nigerijského obyvatelstva. Bohužel tomu tak ale není. Nalezení a těžba ropy přinesla Nigérii více problémů než užitku a to prakticky ve všech oblastech života společnosti. V zemi je rozšířená nezaměstnanost a 70 % obyvatel žije za méně než 1,25 USD na den. Nej hustěji jsou zalidněná velká města, na jejichž okrajích vznikají slumy. Většina populace je totiž nevzdělaná a je tak pro ni obtížné sehnat práci. Zisky

¹ Používá se také termín prokletí přírodních zdrojů

z ropy nebyly smysluplně využity ke zpřístupnění a rozvoji vzdělávacího systému, zkvalitnění zdravotní péče ani zlepšení infrastruktury a sociálních služeb. I když se na území Nigérie nachází obrovské zásoby ropy a zemního plynu, téměř polovina obyvatelstva nemá ani přístup k elektřině.

Nabízí se tedy otázka, jak je možné, že většina obyvatel Nigérie žije v chudobě a země se nerozvíjí tak, jak by vzhledem k ropným příjmům mohla. A právě na tuto otázku bude předkládaná bakalářská práce hledat odpovědi. Jejím hlavním cílem je komplexní analýza a zhodnocení dopadů těžby a vývozu nerostných surovin, zejména ropy a zemního plynu, v Nigérii, a návrh řešení vybraných problémů.

První část práce je zaměřena na charakteristiku Nigérie z hlediska nerostného bohatství. Bude také nastíněna historie působení ropné společnosti Shell, jakožto největší a nejvýznamnější těžební společnosti, na území Nigérie.

Druhá část je věnována podrobné analýze dopadů těžby a vývozu nerostných surovin v Nigérii a je objasněna důležitost ropy pro tuto zemi, ale také dopady její těžby. Hodnoceny budou dopady *ekonomické*, kde se mimo jiné zaměřím na stále významnější obchodně-ekonomické vztahy Nigérie s Čínou, *politicko-sociální*, včetně problematiky korupce, životní situace obyvatel Nigérie, především pak obyvatel konfliktní delty Nigeru a v neposlední řadě dopady *environmentální*, kde si kladu za cíl zhodnotit ničení životního prostředí v důsledku nešetrné těžby nerostných zdrojů.

V závěru práce budou uvedeny případné možnosti řešení některých vybraných problémů souvisejících s těžbou a vývozem nerostného bohatství v Nigérii.

V průběhu práce se pokusím odpovědět na tyto výzkumné otázky:

1. Stalo se pro Nigérii objevení ropy na jejím území požehnáním nebo spíše prokletím?
2. Do jaké míry ovlivňuje těžba a vývoz ropy rozvoj Nigérie?
3. Proč se Nigérii nedaří využít zisky z ropy ve prospěch svých obyvatel a prosperity země?
4. Jaké jsou důsledky těžby ropy pro životní prostředí?
5. Má Nigérie do budoucna šanci zbavit se problémů spojených s těžbou a vývozem ropy?

Pro účely práce byla použita metoda rešerše zdrojů a následná kompilace získaných poznatků. Hlavním zdrojem informací pro mne byly především elektronické cizojazyčné odborné publikace (reporty, dokumenty, posudky a analýzy mezinárodních vládních i nevládních organizací, novinové články, ústava Nigérie, aj.), ale i knižní publikace (Collier, 2007). K zajištění objektivitu práce se snažím vždy ověřovat informace z více zdrojů a za účelem aktuálnosti práce vyhledávat co možná nejnovější data.

1. Charakteristika Nigérie z hlediska nerostného bohatství

1. 1. Nigérie pod sférou britského vlivu

Nigérie se nachází v západní Africe. Obklopují ji čtyři sousední země. Na západě Benin, na severu Niger, na severovýchodě Čad a na východě Kamerun. Jih Nigérie je omýván Guinejským zálivem. Na rozlohu téměř 1 milionu km² připadá asi 170 miliónů obyvatel, což Nigérii činí nejlidnatější zemí afrického kontinentu.

Mapa č. 1 – Poloha Nigérie na africkém kontinentu

Zdroj: CIA, 2013

Afrika je kontinent bohatě obdařený přírodními zdroji. Zájem o tuto oblast měly evropské mocnosti již v 15. století, kdy zde začaly podnikat první expediční výpravy. Kromě úrodné půdy je tato oblast bohatá také na nerosty. Ani Nigérie není výjimkou. Důležitým mezníkem v historii této země se stala 50. léta 20. století, kdy zde byla nalezena ropa a zemní plyn. Ropa je jedním z hlavních světových zdrojů energie. Jedná se o neobnovitelný přírodní zdroj vyskytující se jen na určitých místech na světě, a tudíž jde o velmi žádanou a důležitou mezinárodní komoditu, která má zásadní význam pro světové hospodářství. V současné době je velké soupeření o ropu umocněno především díky vzestupujícím ekonomikám. Příkladem mohou být země BRICS², jejichž rychlý hospodářský růst vyžaduje vysokou spotřebu energie, kterou tyto země nejsou schopny

² BRICS – hospodářské uskupení Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jižní Afriky

pokryt z vlastních zásob, a zvyšuje se tak jejich zájem o nerostné suroviny v jiných zemích, především pak v afrických. Stále významnější se stává například spolupráce Číny a Indie s Nigérií.

Za počátky ropného průmyslu lze považovat rok 1859, kdy v americké Pensylvánii byla náhodou, při snaze vytěžit sůl Edwinem Drakem, objevena surová ropa. Poté, co vědci zjistili, že zpracovanou ropu lze použít jako pohonnou látku, se ropa stala jednou z nejdůležitějších komodit na světě. A protože vývoj a pokrok jdou ruku v ruce s růstem spotřeby přírodních zdrojů, stala se ropa významná nejen pro industrializaci, ale také začala být evropskými mocnostmi vnímána jako určitý symbol mezinárodní moci, neboť představovala potenciál k hospodářskému růstu. To bylo také jedním z podnětů, které vedly k hledání dalších zásob ropy a následnému kolonialismu Afriky na konci 19. století.

Hledání ropy se logicky soustředilo do oblastí, které měly z geologického hlediska předpoklady pro výskyt ropy. Jednou z těchto zájmových oblastí se stala Nigérie, o kterou se začala zajímat především Velká Británie. Pro tu byl průmysl hlavním odvětvím ekonomiky a nutně potřebovala ropu a ropné produkty k industrializaci a upevnění moci ve světě. K tomu jí však vlastní omezené zásoby nestačily a musela si tak zajistit zásoby odjinud. Jelikož byli Britové přesvědčeni, že se v Nigérii vyskytují zásoby ropy, začali svou politiku orientovat hlavně na hledání nerostných zdrojů a do roku 1900 získali pod správu území Nigérie, které bylo poté rozděleno na dva britské protektoráty – Severní a Jižní Nigérii. Díky vlastním právním předpisům si pak navíc zajistili správu nigerijských nerostných zdrojů. Britská vláda vydala zákon, podle kterého všechny zatím nevytěžené suroviny i půda, ve které se vyskytují, měly automaticky připadnout britské koruně. Zajistila si však také správu veškerých těžebních práv a vlastnická práva nigerijských nerostů.

Britové začali s prvními geologickými průzkumy Nigérie v roce 1903. Nejvýznamnějším objevem se stala ložiska hnědého uhlí v Asabě, hlavním městě státu Delta. Tato průzkumná činnost byla ale zanedlouho přerušena první světovou válkou, která probíhala v letech 1914–1918. Během ní si však evropské mocnosti znovu potvrdily důležitost ropy, neboť byly v této válce poprvé použity tanky, které jsou velmi náročné na spotřebu paliva. Ropa hrála taktéž důležitou roli v následné poválečné obnově a poptávku umocňovaly také obavy z vypuknutí druhé světové války, což povzbudilo Velkou Británii k upevňování své moci v Nigérii a dalšímu pátrání po ropě.

V roce 1921 udělila Velká Británie licence k hledání ropy na území Nigérie dvěma britským společnostem – *D'Arcy Exploration Company* a *Whittal Petroleum Company Ltd.* Těmto společnostem však k realizaci průzkumů scházely finanční prostředky. Společnosti *D'Arcy Exploration Company*, později přejmenované na *British Petroleum*, dokonce hrozilo, že zkrachuje. Velká Británie se ale nechtěla vzdát své šance na nalezení nových zásob ropy, proto se rozhodla této společnosti pomoci. Odkoupila 50% kapitálový podíl a stala se tak jejím spoluvlastníkem. Britské společnosti tím pádem neměly na území Nigérie konkurenci a získaly tak v Nigérii monopolní postavení. Podle nařízení „*Ordinance to Regulate the Right to search for, win and work mineral oils*“ z roku 1914, vydaného britskou vládou, mohly být totiž licence ke geologickému průzkumu na území Nigérie udělovány pouze britským společnostem zaregistrovaným na území Velké Británie, ve kterých byl předseda, výkonný ředitel a většina ředitelů britské národnosti (Abdussalam, 2011).

Průzkum byl narušen druhou světovou válkou, ale poté znovu obnoven na konci 30. let 20. století. V roce 1937 vzniklo ze společnosti *D'Arcy Exploration Company* sdružení s názvem *Shell-D'Arcy Exploration Parties*, které bylo tvořené společnostmi *Royal Dutch/Shell Group* a *British Petroleum Company*. Obě tyto společnosti byly pak v roce 1952 spojeny a výsledná společnost zaregistrována jako *Shell-D'Arcy Petroleum Development Company of Nigeria*. Díky tomu, že měla tato britská společnost od roku 1937 absolutní monopol na celém území Nigérie, získala dobrou obchodní dohodu a výsadní právo k intenzivnímu geologickému průzkumu. Není tedy překvapením, že právě ona objevila s podporou britské vlády na území Nigérie ropu (Abdussalam, 2011).

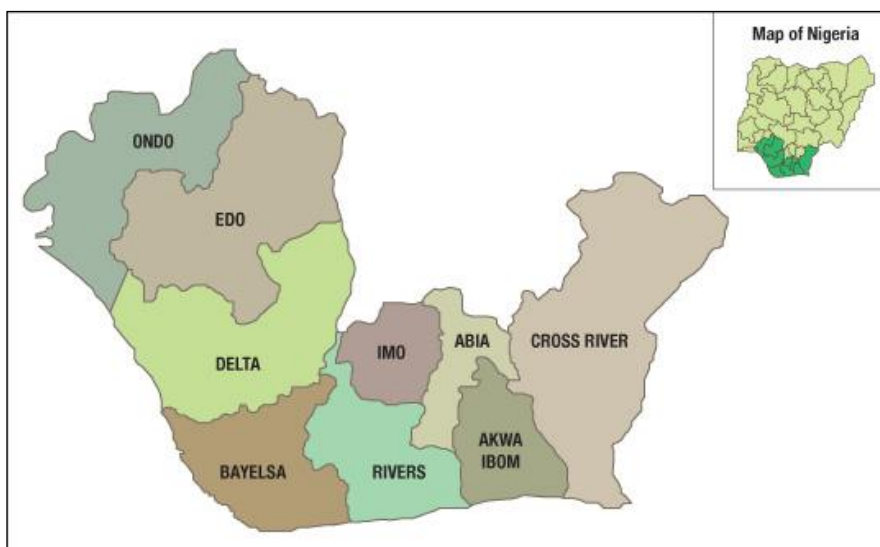
Po druhé světové válce si však již vyčerpané evropské velmoci nebyly schopny udržet vliv v afrických zemích, ve kterých probíhaly nepokoje a boje za nezávislost. Vyústěním situace se stal rok 1960 známý jako „rok Afriky“, ve kterém se osamostatnilo 17 afrických států a který znamenal vrchol procesu dekolonizace Afriky. Mezi tyto státy, které se v roce 1960 osamostatnily, patří také Nigérie, která získala nezávislost na Velké Británii. Následovalo 16 let vojenské vlády, která v roce 1999 přešla ve vládu civilní.

1. 2. Nerostné zdroje Nigérie

1. 2. 1. Ropa

Podle předpokladů britské vlády, byla v Nigérii v roce 1956 britskou společností *Shell-D'Arcy*, která měla na území Nigérie mezi lety 1937–1956 absolutní monopol na provádění průzkumů, skutečně nalezena ropa. Zdrojovou oblastí ropy a zemního plynu se stala delta Nigeru. Tato oblast se nachází na jihu země při pobřeží Guinejského zálivu. V dnešní době delta zahrnuje devět nigerijských států produkujících ropu. Historicky poprvé byla ropa nalezena v roce 1956 v oblasti Oloibiri ve státě Bayelsa a první vývoz ropy z Nigérie proběhl v roce 1958.

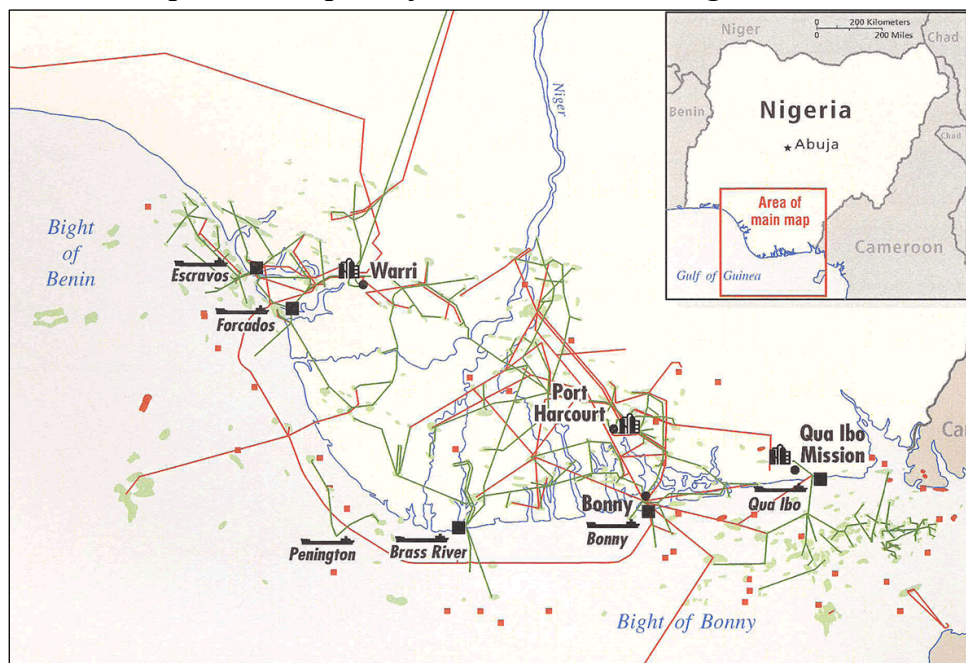
Mapa č. 2 – Delta Nigeru složena z devíti nigerijských států

Zdroj: ndpifoundation.org, 2010

Odhadované množství prokázaných zásob ropy v Nigérii je podle organizace OPEC (2012) asi 37,2 miliard barelů. Většina ropných ložisek se nachází podél delty, kterou tvoří řeka Niger, a v pobřežních vodách Guinejského zálivu, především pak kolem zátok Benin a Bonny. Momentálně probíhají průzkumy velkých hloubek pobřežních vod a také na severovýchodě země. Na Mapě č. 3 lze vidět nejvytíženější oblast Nigérie z hlediska těžby ropy a zemního plynu a vyznačené ropné terminály, podle kterých je zpravidla pojmenována ropa, která se v daném regionu těží a exportuje přes daný terminál.

Mapa č. 3 – Ropná infrastruktura v deltě Nigeru

Zdroj: U.S. Energy Information Administration, 2012a

V roce 1958, kdy byla z Nigérie poprvé vyvezena ropa, měla ropná produkce počáteční výrobní rychlost 5 100 barelů ropy za den. Během následujícího roku produkce rychle vzrostla na dvojnásobnou hodnotu a postupem času, s přibývajícím zájmem a působením dalších ropných společností, dosáhlo v roce 1972 množství vyprodukované ropy dvou milionů barelů ropy za den. V roce 1979 pak dosáhla výroba vrcholu s množstvím 2,4 milionu barelů za den (NNPC, 2010a).

V 70. letech 20. století zažívala Nigérie ropný boom, během kterého se v roce 1971 připojila k Organizaci zemí vyvážejících ropu (OPEC), které dnes zajišťuje třetinu veškeré světové ropné produkce a kontroluje 75 % veškerých světových zásob ropy. V dnešní době je nigerijská ekonomika silně orientovaná na ropu a ropné výrobky, jež podle CIA (2013) činí 95 % veškerého exportu země. Nigérie patří mezi 10 zemí s největšími prokázanými zásobami ropy i zemního plynu na světě. Zároveň je také největším producentem ropy v Africe a patří mezi 12 zemí s největší produkcí ropy na světě.

Tabulka č. 1 – Země s největšími prokázanými zásobami ropy na světě

2011	milion barelů
Venezuela	297 571
Saudská Arábie	265 405
Irán	154 580
Irák	141 350
Kuvajt	101 500
Spojené arabské emiráty	97 800
Rusko	77 403
Libye	48 014
Kazachstán	39 800
Nigérie	37 200

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat organizace OPEC (2012)

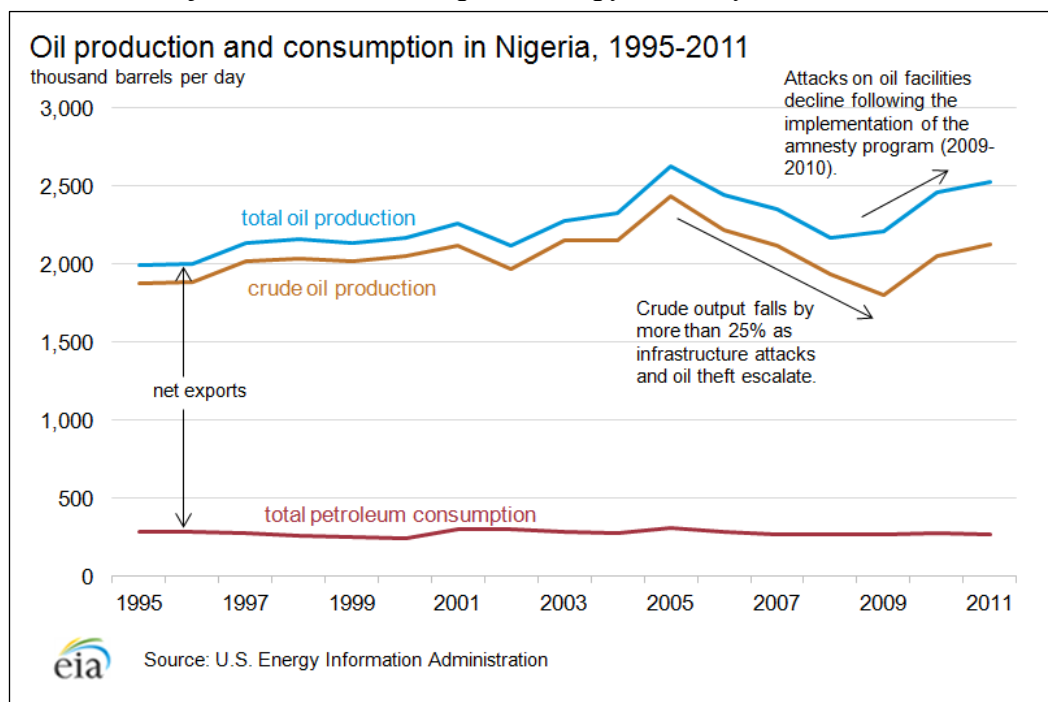
Tabulka č. 2 – Země s největší produkcí ropy na světě

2011	1 000 barelů/den
Rusko	9 943,3
Saudská Arábie	9 311,0
USA	5 658,6
Čína	4 079,7
Irán	3 576,0
Venezuela	2 880,9
Kuvajt	2 658,7
Irák	2 652,6
Spojené arabské emiráty	2 564,6
Mexiko	2 550,0
Brazílie	2 105,4
Nigérie	1 974,8

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat organizace OPEC (2012)

Podle statistik z roku 2012 se v dnešní době v Nigérii vyprodukuje kolem 1 975 000 barelů ropy za den (OPEC, 2012:22, 23, 30). Ropný sektor zajišťuje Nigérii 95 % devizových příjmů a 80 % rozpočtových příjmů a průmysl obecně činí 43 % HDP a je tak nejdůležitějším sektorem ekonomiky (CIA, 2013). V posledních 15 letech zaznamenala produkce ropy pouze 2 významnější zlomy.

Graf č. 1 – Produkce a spotřeba ropy mezi lety 1995–2011

Zdroj: U.S. Energy Information Administration, 2012a

Jak lze vidět z Grafu č. 1, první zlom nastal v roce 2005, kdy Nigérie dosáhla ropného vrcholu s produkcí 2,63 milionů barelů ropy za den. Po roce 2005 však začala produkce výrazně klesat z důvodu nestabilní situace v deltě, která byla způsobena vzrůstajícími nepokoji mezi obyvateli v místech těžby a nárůstem aktivity bojových skupin napadajících a unášejících pracovníky ropných společností a požadujících stáhnutí personálu a ukončení těžby. Navíc se začal zvyšovat počet ropných úniků a nespokojenost místních obyvatel s degradací životního prostředí a nespravedlivým rozdělováním příjmů z ropy. Do roku 2009 se tak produkce ropy snížila oproti roku 2005 o 25 %.

Od roku 2009 začala produkce ropy opět stoupat. Ozbrojené skupiny se totiž dohodly s vládou a ustaly tak útoky na zaměstnance ropných společností a ničení ropných zařízení. Bojovníci odevzdali zbraně výměnou za vládou nabídnuté finanční

obnosy a vzdělávací příležitosti. Produkce se začala zvyšovat také z důvodu nárůstu produkce ropy z hlubokých pobřežních vod a rozšíření současných ropných polí. Nigerijská vláda se totiž od 90. let 20. století snaží rozšířit produkci ropy i mimo nestabilní deltu Nigeru, neboť zdejší nepokoje nepříznivě ovlivňují produkci ropy. Protože je ale průzkum hlubokých pobřežních vod finančně náročnější, než hledání ropy na pevnině, musela vláda učinit určitá opatření, aby nalákala ropné společnosti k investici do těchto průzkumů. Proto začala nabízet tzv. smlouvy o sdílení produkce³, které ropným společnostem, těžícím ve větších hloubkách zajišťovaly větší podíl příjmů z ropy (EIA, 2012a).

Díky tomuto typu kontraktů se Nigérii podařilo získat ropné společnosti i k průzkumům a těžbě v pobřežních vodách Guinejského zálivu. První projekt, realizovaný v hlubokých⁴ pobřežních vodách, zahájila společnost *Shell Nigeria Exploration and Production Company Limited (SNEPCo)* na ropném poli Bonga, které se nachází asi 120 km od nigerijského pobřeží. Ačkoliv bylo objeveno již v roce 1995, produkce ropy a zemního plynu zde byla zahájena až v roce 2005. Výkonnost tohoto naleziště je více než 200 000 barelů ropy za den, což celkově zvýšilo ropnou produkci Nigérie o 10 % (Shell, 2012a).

Nejdůležitějším představitelem ropného průmyslu v Nigérii je uskupení *Shell Petroleum Development Company of Nigeria (SPDC)*, dříve známé jako *Shell-D'Arcy* a později *Shell-BP*. Jedná se o největší ropnou a plynárenskou společnost v Nigérii. SPDC je společný podnik zahrnující nigerijskou ropnou společnost *Nigeria National Petroleum Corporation (NNPC)*, která je držitelem 55% podílu, společnost *Shell* s podílem 30 %, *Elf Petroleum Nigeria LTD (EPNL)* držící 10% podíl a *Agip* s podílem 5 %. Těžební aktivity SPDC jsou koncentrovány do oblasti delty Nigeru a působí na půdě o rozloze asi 30 000 km², na které se nachází asi 9 000 km ropovodů a potrubí, 71 ropných polí, 87 stanic ke kontrole ropy a více než 1 000 ropných vrtů produkujících ropu. Společný podnik SPDC je schopen průměrně vyprodukovat až jeden milion barelů ropy za den, což činí více než 50 % celkové denní produkce ropy v Nigérii.

Podnik SPDC je hlavním, avšak zdaleka ne jediným aktérem angažujícím se v ropném průmyslu Nigérie. Dalším představitelem je *Shell Nigeria Exploration and*

³ *Production-sharing contracts (PSC)* – běžný typ smlouvy mezi vládou a společnostmi, které v dané zemi těží nerostné zdroje. Smlouva určuje, jaký podíl z vytěžených zdrojů jednotlivé strany dostanou.

⁴ Hlubinné projekty = ve vodách hlubších než 200 metrů (EIA, 2012a)

Production Company Limited (SNEPCo). Tato společnost, vlastněná výhradně ropným gigantem Shell, vznikla v roce 1993 za účelem těžby ropy a zemního plynu vyskytujících se v hlubokých pobřežních vodách. Licenci získala na základě smlouvy o sdílení produkce (PSC) s *Nigeria National Petroleum Corporation* (Shell, 2012b). A jak bylo již dříve zmíněno, aktivity této společnosti vyústily v objevení prvního ropného pole v pobřežních vodách Nigérie, nazvaného Bonga.

Působí zde ale i řada dalších nadnárodních ropných společností, které se obvykle sdružují do podniků (*Joint venture*), ve kterých každá společnost vlastní určitý podíl. Z těch nejvýznamnějších lze jmenovat například americké společnosti Chevron a Exxon-Mobil, francouzskou společnost Total či italskou společnost Agip (Amnesty International, 2009).

Nejdůležitější ropné exportní terminály v zemi (viz Mapa č. 3) jsou Bonny a Forcados na jihu země, které má ve správě SPDC. Dalšími důležitými terminály jsou Qua Ibo, který je spravován společností Exxon-Mobil, Escravos a Pennington vlastněné společností Chevron nebo terminál Brass společnosti Eni (EIA, 2012a). Terminál Bonny, který byl uveden do provozu v roce 1961, je navíc považovaný za největší svého druhu v Africe (Shell, 2013). Po tomto terminálu je taky pojmenovaná ropa, která se v Nigérii těží. Jedná se o typ ropy označovaný jako Bonny Light.

Kvalita ropy se rozlišuje podle několika kritérií. Podle hustoty se dělí na lehkou až těžkou a podle množství síry, které ropa obsahuje, na sladkou až kyselou. Pokud ropa obsahuje 0,5 % síry a méně, jedná se o ropu sladkou. Pokud více než 0,5 % síry, pak je to ropa kyselá. Nigerijská ropa Bonny Light je podle těchto charakteristik lehká a sladká, díky čemuž je vysoce kvalitní a taky dražší než ropa těžká a kyselá. Čím větší podíl síry totiž ropa obsahuje, tím náročnější a nákladnější je její zpracování (Neste Oil, 2013). Jelikož je tedy v nigerijské ropě malé množství síry, je po ní velká poptávka, neboť se nemusí nijak zvlášť upravovat a šetří tak náklady. Kromě ropy Bonny Light produkuje Nigérie i další typy lehké sladké ropy s malou příměsí síry. Mají označení například Bonny Medium, Brass Blend, Forcados Blend, IMA, Pennington Light, Qua-Iboe Light nebo Ukpokiti (NNPC, 2010b).

Přestože je Nigérie desátou zemí světa s největšími prokázanými zásobami ropy na světě, plánuje nigerijská vláda do příštích let zvýšení zásob ze současných 37 miliard barelů na minimálně 40 miliard barelů ropy a zvýšení denní produkce ropy z cca 2 milionů barelů na zhruba dvojnásobek. Toho by chtěla dosáhnout rozšířením

stávajících ropných polí v deltě Nigeru a objevením a zprovozněním nových v pobřežních vodách Guinejského zálivu. K realizaci těchto plánů je však zapotřebí rozšíření infrastruktury a především implementace průzkumných projektů. Průzkumná aktivita však v posledních letech výrazně poklesla. Podle EIA (2012a) byly v roce 2011 uskutečněny pouze tři zkušební vrty ve snaze nalézt ložiska ropy. Oproti tomu v roce 2005 probíhalo více než 20 takových průzkumů.

Situaci vládě komplikují především bezpečnostní hrozby v podobě ničení ropné infrastruktury a nelegální krádeže ropy, což přispívá k ničení životního prostředí. Dalším zásadním problémem je pirátství, které je v Guinejském zálivu čím dál častější a nebezpečnější. Kromě východního pobřeží Afriky, kde je pirátství především u pobřeží Somálska běžné, se i západní pobřeží Afriky díky velkému počtu útoků v roce 2011 zařadilo mezi jedno z hlavních světových ohnisek pirátství.

Organizace, která se zabývá námořní kriminalitou, se jmenuje Mezinárodní námořní úřad⁵ a jedná se o specializované oddělení Mezinárodní obchodní komory⁶. V roce 2011 bylo tomuto námořnímu úřadu nahlášeno 439 pirátských útoků, z nichž se 275 útoků odehrálo poblíž Somálska u východního pobřeží Afriky a v Guinejském zálivu. Pirátství v Guinejském zálivu ovlivňuje několik pobřežních států. Nejhuř však postihuje pobřežní vody Nigérie a sousedního Beninu. Nigerijští piráti unášejí a přepadají lodě za účelem zisku nákladu, který tyto lodě převážejí. Jedná se především o ropu nebo ropné výrobky, které Nigérie vyváží do Evropy a USA. Přestože je počet útoků na západním pobřeží Afriky stále menší než u pobřeží Somálska, Mezinárodní námořní úřad varuje, že vychází jen z nahlášených útoků, a celkový počet je tedy pravděpodobně mnohem vyšší. Doba, po kterou jsou lodě v držení pirátů, je sice kratší než u somálských únosů, míra násilí v Guinejském zálivu je však mnohem větší a útoky nebezpečnější (ICC, 2012).

1. 2. 2. Zemní plyn

Zemní plyn je hořlavý plyn využívaný jako zdroj energie. Vyskytuje se v podzemí buď samostatně nebo spolu s ložisky ropy či černého uhlí. Na území Nigérie se nachází v blízkosti ropných ložisek. K jeho produkci dochází při získávání ropy ze země. Nigérie je devátou zemí světa s největšími prokázanými zásobami zemního plynu

⁵ *International Maritime Bureau (IMB)*

⁶ *International Chamber of Commerce (ICC)*, <http://www.icc-ccs.org/icc/imb>

na světě (OPEC, 2012). Avšak podle odborníků jsou tyto zásoby mnohem větší, protože se zemní plyn nehledá účelně, ale je nacházen náhodně při hledání ropy. Největší množství ložisek zemního plynu se nachází v deltě Nigeru.

Navzdory tomuto bohatství se však Nigérie na těžbu zemního plynu příliš nekonzcentruje. Místo toho je každoročně obrovské množství plynu zapalováno a tím pádem nevyužito. V zemi je totiž jen špatně rozvinutá a nedostatečně propojená infrastruktura, která je k produkci nerostných zdrojů zásadní. Existující plynovody byly navíc stejně jako ropovody zasaženy vandalismem během povstaleckých nepokojů v deltě Nigeru, což snížilo dodávky už tak malého množství zemního plynu.

Zapalování zemního plynu, který blokuje cestu k ropě, je v Nigérii dlouhodobý problém. Tato činnost zde probíhá prakticky od nalezení ropy v roce 1956, čili již více než 50 let. I přesto, že bylo zapalování zemního plynu roku 1984 v Nigérii zakázáno, mohlo k němu s povolením ministra a zaplacením pokuty nadále docházet a probíhá tak dodnes (World Bank, 2011). V roce 2002 bylo zapáleno 46 % celkově vyprodukovaného zemního plynu. Toto množství se však během následujících let zmenšilo na polovinu. V roce 2011 bylo zapalováno už jen 26 % a v roce 2012 dokonce jen 11 % z celkového množství vyprodukovaného plynu (NNPC, 2011: 51). I přesto, že se Nigérii podařilo v poslední době spalování plynu výrazně omezit, je po Rusku druhou zemí světa s největším spalováním zemního plynu (World Bank, 2012).

Spalování zemního plynu patří mezi největší energetické a environmentální problémy dnešního světa. Ročně dochází celosvětově ke spálení 150 miliard m³ zemního plynu. Toto množství představuje 5 % globální produkce zemního plynu a dalo by se přirovnat k množství plynu využitého ve všech amerických obydlích za jeden rok (Farina, 2010). Nigérie, stejně jako další země, které zemní plyn spalují, tím přichází ročně o obrovské finanční částky. Podle odhadů nigerijského Úřadu veřejných podniků⁷, přijde Nigérie kvůli spalování plynu ročně o 500 miliónů až 2,5 miliard USD (World Bank, 2011).

Zřejmě jsou také environmentální dopady spalování a vliv na zdraví populace, která v blízkosti žije. Během spalování plynu se totiž uvolňují různé škodlivé látky, jako jsou například emise síry a dusíku, které jsou známé způsobováním kyselých dešťů (Farina, 2010). Ty pak mohou otrávit vodu i vegetaci a navíc porušit obydlí obyvatel, kteří žijí poblíž. Další látkou, uvolňovanou při hoření do ovzduší, je oxid uhličitý. Plyn

⁷ Bureau of Public Enterprises of Nigeria

CO₂ je jedním z tzv. skleníkových plynů, které přispívají ke skleníkovému efektu a změně podnebí. Kromě toho spalování způsobuje hluk, světlo a žár v bezprostřední blízkosti hoření.

Hlavním producentem zemního plynu v Nigérii je společnost *Shell Nigeria Gas Limited (SNG)*, která vznikla v roce 1998 a začala produkci v roce 2002. Zemní plyn je těžen z oblasti delty Nigeru a poskytován průmyslu a továrnám v místech produkce. SNG je jedinou mezinárodní energetickou společností v Nigérii, která poskytuje dodávky plynu lokálním průmyslovým zákazníkům. Zásobuje spoustu nadnárodních i místních společností, například *Unilever Plc* nebo *Nestle Nigeria Plc*. Také je navíc momentálně jedinou plynárenskou nigerijskou společností, která získala certifikát ISO 14001⁸. Jedná se o environmentální standard, který stanovuje určité kritéria pro efektivní environmentální management (Shell, 2012b).

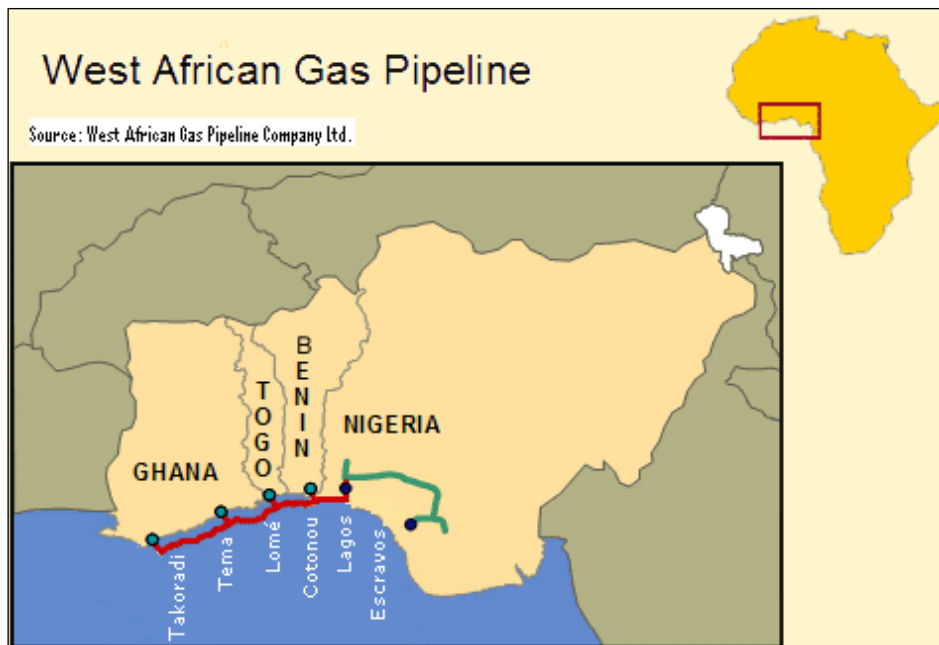
Dalšími společnostmi, které se podílí na produkci zemního plynu v Nigérii, jsou již dříve zmíněné společnosti *Shell Petroleum Development Company of Nigeria Limited (SPDC)*, která vlastní 9 plynáren, a *Shell Nigeria Exploration and Production Company Limited (SNEPCo)*. SNEPCo vlastní ropné pole Bonga, které dodává zemní plyn další společnosti – *Nigeria Liquefied Natural Gas Company Limited (NLNG)*. Ta byla vytvořena speciálně za účelem produkce zkapalněného plynu k vývozu. Zemní plyn z plynárny, která je součástí ropného pole Bonga zásobující tuto společnost, putuje na ostrov Bonny Island, odkud je exportován na světové trhy (Shell, 2012a).

Dalším hlavním aktérem v oblasti produkce zemního plynu je nigerijská společnost *Nigerian Gas Company (NGC)*. Jedná se o jednu z dceřiných společností *Nigerian National Petroleum Corporation (NNPC)*, která byla vytvořena v roce 1988 za účelem vybudování efektivního plynárenského průmyslu v zemi. Hlavním cílem této společnosti je využít zásob zemního plynu v Nigérii, nabízet ho na trhu a také jím zásobovat subregion západní Afriky (Nigerian Gas Company Limited, 2011).

⁸ ISO 14001 Environmental Management System Standard,
<http://www.iso.org/iso/home/standards/management-standards/iso14000.htm>

K zásobování sousedních zemí západní Afriky byl postaven 681 km dlouhý Západoafrický plynovod⁹, vedoucí z Nigérie přes Benin a Togo do Ghany.

Mapa č. 4 – Západoafrický plynovod

Zdroj: U.S. Energy Information Administration, 2012a

Tento projekt začal v roce 1982, kdy Hospodářské společenství západoafrických států (ECOWAS)¹⁰ podalo návrh na jeho zhotovení. Podle Světové banky (2013a) mělo být hlavním cílem zlepšení konkurenceschopnosti energetických odvětví v Beninu, Togu a Ghaně využíváním levnějšího a environmentálně čistšího zemního plynu z Nigérie. Kromě toho měla výstavba tohoto plynovodu posílit hospodářskou a politickou integraci, včetně rozvoje západoafrického trhu s elektřinou.

V roce 2003 vznikla společnost *West African Gas Pipeline Company Limited* (WAPCo), která plynovod vlastní a provozuje. Je to společný podnik několika společností ze všech čtyř zemí, kterými tento plynovod prochází. Výstavba začala v roce 2005 a provoz byl zahájen v roce 2011. Západoafrický plynovod vznikl napojením na již existující nigerijský, který vede z regionu Escravos v deltě Nigeru do Lagosu (viz Mapa č. 4 – zeleně vyznačený) a který vlastní místní společnost *Nigerian*

⁹ *West African Gas Pipeline (WAGP)*

¹⁰ V současnosti organizaci tvoří 14 členů: Benin, Burkina Faso, Gambie, Ghana, Guinea-Bissau, Kapverdy, Libérie, Mali, Niger, Nigérie, Pobřeží slonoviny, Senegal, Sierra Leone a Togo.

Gas Company (WAGP, 2011). Do budoucna se zvažuje rozšíření plynovodu dále na západ do Pobřeží slonoviny, která sousedí s Ghanou.

Společnosti *West African Gas Pipeline Company* (WAGPCo) se však bohužel nepodařilo za rok 2012 dosáhnout takových zisků a úspěchů, v jaké doufala. V srpnu roku 2012 totiž musely být dodávky plynu na několik měsíců pozastaveny z důvodu úmyslně poničených plynovodů v Togu. To se samozřejmě odrazilo v celkovém příjmu společnosti. Podle informací společnosti WAGPCo, zveřejněných zpravodajským serverem Ventures Africa, byla denní ztráta v důsledku zastavení dodávek 500 000 až 600 000 USD (Ventures Africa, 2013).

Většina zemního plynu v Nigérii je vyvážena ve zkapalněné formě (LNG)¹¹, což usnadňuje transport. Jediný plynárenský komplex, kde se plyn zkapalňuje, je na Bonny Island (EIA, 2012a).

V 50. letech 20. století, když Nigérie budovala většinu průmyslové infrastruktury, byla poptávka po zemním plynu malá. Z toho důvodu je infrastruktura k přepravě a zpracování zemního plynu na území Nigérie špatně vyvinutá. Od té doby však již uplynulo více než 50 let, poptávka stoupla a dá se předpokládat její růst i nadále.

Podle zprávy Mezinárodní energetické agentury (IEA)¹², která se zabývá trendy a prognózami pro trh s plynem do roku 2017, by se měla poptávka po zemním plynu mezi lety 2011–2017 zvětšit o 17 %. O čtvrtinu z této poptávky by se měla zasloužit Čína, která plánuje do roku 2015 zdvojnásobit svoji spotřebu zemního plynu oproti spotřebě v roce 2011 (IEA, 2012). Čína je vzhledem ke své poptávce po energiích a potenciálu ekonomicky se rozvíjet momentálně nejdůležitější zemí, která utváří energetický trh.

Díky těmto ambicím se Číně otevírá možná budoucí spolupráce právě s Nigérií, která v posledních letech usiluje zejména o efektivní využívání velkých zásob zemního plynu. Vizí nigerijské energetické společnosti *Nigerian National Petroleum Corporation* je dokonce udělat z Nigérie předního světového producenta zemního plynu (NNPC, 2010c).

Kromě spolupráce s Čínou se diskutuje také o spolupráci s Alžírskem. Obě země jednají o výstavbě Trans-saharského plynovodu, který by přepravoval zemní plyn

¹¹ *Liquefied Natural Gas*

¹² *International Energy Agency*

z delty Nigeru do alžírského exportního terminálu *Beni Saf*, který se nachází na severu Alžírsko při pobřeží Středozemního moře. Hlavním cílem tohoto plynovodu je však dodávat zemní plyn do Evropy. Zájem investovat do tohoto projektu projevilo již několik společností, například francouzská Total, ruská Gazprom nebo britsko-nizozemská Shell (EIA, 2012a). Pro Evropu by dodávky plynu z Nigérie znamenaly snížení závislosti na dodávkách z Ruska, které měly v minulosti výpadky a několikrát byly dokonce z důvodu neshod ohledně cen a dodávek plynu mezi Ruskem a Ukrajinou, přes kterou plynovod putuje, zastaveny.

Uskutečnění tohoto projektu však oddalují obavy o bezpečnost. Plynovod by totiž putoval severní Afrikou, kde působí různé povstalecké skupiny a rebelové včetně Al-Káidy a hrozí ničení infrastruktury. Bezpečnostní rizika jsou velkým problémem také v samotné Nigérii, kde běžně dochází k vandalizaci infrastruktury a krádežím ropy a plynu.

Jako vyústění snah a ambicí Nigérie stát se světovým vývozcem zemního plynu, schválila vláda v roce 2008 tzv. *Gas Master Plan*. Jedná se o určitý návod, jak efektivně řídit sektor zemního plynu a rozvíjet tak nigerijskou ekonomiku (NNPC, 2010d). Tento plán zahrnuje také výstavbu nové infrastruktury a plynáren, což by mohlo pomoci snížit množství spalovaného plynu. Nově vyprodukovaný plyn by se pak dal použít na výrobu elektrické energie, která je v Nigérii, navzdory velkým zásobám nerostných zdrojů, nedostatkovým zbožím. Podle statistik Světové banky (2013b), mělo v roce 2009 jen 50,6 % obyvatel přístup k elektřině.

1. 2. 3. Ostatní nerostné zdroje Nigérie

Nigérie má kromě ropy a zemního plynu také další zásoby nerostných surovin. V různé míře se zde těží více než 20 dalších minerálů. V roce 2007 se například ve větší míře těžilo železo, cín, zinek, sádrovec nebo uhlí. Na území Nigérie se také nachází ložiska zlata, stříbra, vápence, olova a dalších minerálů (Aigbedion, 2007).

Navzdory tomu, že je Nigérie bohatě obdařena různými druhy minerálů, soustřeďuje se především na těžbu ropy a v posledních letech také zemního plynu. Další minerály nejsou dostatečně využívány, i když mají potenciál diverzifikovat nigerijskou ekonomiku.

Od objevení ropy v Nigérii uběhlo již více než 50 let. Objevena byla tehdejší koloniální velmocí, Velkou Británií. Přestože získala Nigérie v roce 1960 nezávislost, dopady kolonializmu jsou v zemi patrné dodnes. Společnost *Shell-D'Arcy*, která ropu objevila, zde působí také v současnosti, i když pod jiným názvem. Je to nejstarší a zároveň největší energetická společnost v zemi.

I přes velké přírodní bohatství, které se v Nigérii nachází, neprosperuje země tak, jak by mohla a jak by se dalo předpokládat. Ekonomická prosperita z nerostných zdrojů je bržděna mimo jiné politickou nestabilitou, špatnou infrastrukturou, korupcí, konflikty v místech těžby a nediverzifikovaným exportem. Více než 70 % obyvatel Nigérie žije pod hranicí chudoby a opomenout nelze ani negativní environmentální dopady především v místech těžby.

2. Ekonomické, politicko-sociální a environmentální dopady těžby a vývozu nerostných surovin v Nigérii

2. 1. Ekonomické dopady

Před objevením ropy a zemního plynu bylo hlavním sektorem nigerijské ekonomiky zemědělství. V 60. letech 20. století zajišťovala produkce zemědělských komodit více než 80 % příjmů země a tvořila 65 % HDP (Atte, Lawal, 2006). Situace se však začala měnit již od 50. let 20. století s nalezením ropných ložisek. Začalo docházet k rychlé industrializaci země, která zapříčinila následnou urbanizaci, způsobenou migrací obyvatelstva do měst za prací. Mezi lety 1960–2011 se městská populace zvýšila z 16 % na 50 % z celkového počtu obyvatel (World Bank, 2013b). V dnešní době tvoří zemědělství podle CIA (2013) jen 30,9 % HDP. Z důvodu rychlého přechodu od zemědělství k průmyslu přišlo následně hodně lidí pracujících v sektoru zemědělství o práci. I přesto, že se stal průmysl pro Nigérii postupně nejdůležitějším odvětvím, však 2/3 ekonomicky činného obyvatelstva zaměstnává práce v zemědělství.

V dnešní době je nigerijská ekonomika největší z ekonomik států západoafrického subregionu¹³ (Eyre, Agba, 2007:15). Jejím nejdůležitějším sektorem je průmysl, který tvoří 43 % HDP. Nejvýznamnější komoditou je již více než 50 let ropa, která zajišťuje 80 % rozpočtových příjmů a 95 % devizových příjmů. Nigérie je však zemí mnoha paradoxů. Na jednu stranu má k dispozici nemalé výnosy z exportu, na stranu druhou se ale její ekonomika nerozvíjí podle očekávání.

Jednostranná orientace na ropný sektor totiž způsobuje závislost země na ropě. Ta se navíc vyváží nezpracovaná a tudíž za nižší zisky. Ekonomická prosperita z nerostných zdrojů je také bržděna politickou nestabilitou v zemi, špatnou infrastrukturou, korupcí, konflikty v místech těžby a nediverzifikovaným exportem. Zisky z ropy nejsou efektivně využívány k ekonomickému růstu země ani ke zlepšení životní situace místních obyvatel. Nigérie patří do skupiny zemí s nižšími středními příjmy. V roce 2010 žilo 68 % obyvatel země pod hranicí chudoby, která v dnešní době činí 1,25 USD na den (World Bank, 2013b).

¹³ Do západoafrického subregionu patří podle klasifikace OSN následujících 17 států – Benin, Burkina Faso, Kapverdy, Pobřeží Slonoviny, Gambie, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Libérie, Mali, Mauritanie, Niger, Nigérie, Ostrov Svaté Heleny, Senegal, Sierra Leone a Togo.
<http://unstats.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm#africa>

Nerostné bohatství nelze vnímat jen jako požehnání. Pro některé země, včetně Nigérie, se stalo spíše prokletím. Bývá dokonce uváděna jako modelový příklad země, kterou postihlo tzv. *surovinové prokletí* nebo také *prokletí přírodních zdrojů* (*resource curse phenomenon*).

2. 1. 1. Prokletí přírodních zdrojů

Podle Paula Colliera (2007), ekonoma a odborníka na ekonomiku afrických zemí, znamená objevení přírodních zdrojů v chudé zemi jen výjimečně cestu k prosperitě. Mnohem pravděpodobnější je propuknutí nebo prohloubení konfliktů a paradoxně snižování ekonomického růstu. Vyloučit nelze ani to, že země s nově objeveným přírodním bohatstvím, skončí po nějaké době chudší, než byla před jeho objevením.

Jedním z důvodů těchto negativních vlivů na ekonomiku země v důsledku těžby a exportu přírodních zdrojů je holandská nemoc¹⁴. Tento název byl zpopularizován a poprvé použit v roce 1977 britským týdeníkem The Economist při popisu dopadů nově nalezených ložisek zemního plynu v Severním moři na nizozemské hospodářství (The Economist, 2010). Obecně se toto označení používá pro situace, kdy měna států v důsledku exportu nerostných surovin posiluje. To vede k úpadku dalších exportních odvětví v zemi, jelikož domácí exportované zboží v zahraničí se stává dražším a tudíž méně konkurenceschopným. To vede k úpadku exportních odvětví a celkově může vést až k poklesu celého průmyslového sektoru (tzv. deindustrializace). Podobný úpadek postihl v 70. letech 20. století nigerijské rolníky, jejichž zemědělská produkce (například kakao nebo burské oříšky) v této době vzrůstajících příjmů z ropy ztratila svou hodnotu a rychle se zhroutila.

Země, jejichž ekonomiky jsou jednostranně orientované na ropu, navíc nemůžou počítat se stálými výnosy. Ty se totiž odvíjí od ceny ropy na světových trzích. Nestálé zisky se nejen špatně spravují, ale ocitne-li se země ve fázi jejich růstu, má sklony ke korupci a tendence zvyšovat veřejné výdaje. To však může v následujícím období poklesu způsobit problémy a následně krizi. Podobně dopadla i Nigérie. Během ropného rozmachu po ropných šocích v 70. letech až do první poloviny 80. let 20. století vláda nešetřila, ale naopak si navíc začala půjčovat a rozhodla se investovat do přehnaně nákladných projektů, což vedlo k zadlužení. Jenže v roce 1986 se Nigérii v důsledku poklesu ceny ropy znatelně snížily příjmy, na což banky reagovaly zastavením půjček

¹⁴ Dutch Disease

a vymáháním dřívějších dluhů. To mělo nemalý dopad především na pokles životní úrovně místních obyvatel, mezi kterými se začala šířit chudoba (Collier, 2007). Astronomické zvýšení vládních výdajů a následný pokles vládních příjmů z vývozu surovin totiž způsobilo nejen navýšení veřejného dluhu, ale přispělo také k finanční krizi a zvýšení inflace. V roce 1970 byla míra inflace 13,8 % a do roku 1975 vzrostla na 33,6 %. Vláda měla navíc díky předchozím vysokým výdajům pouze omezené množství domácích úspor a byla tedy nucena snížit financování veřejného sektoru (Akpan, 2009).

2. 1. 2. Nediverzifikovaná ekonomika

Nigerijské území je kromě ropy a zemního plynu bohaté i na další druhy nerostných surovin, tzv. pevné nerosty. Jejich těžba se však uskutečňuje pouze v malém množství nebo vůbec. Nicméně v posledních letech se nigerijská vláda snaží rozvinout i tuto oblast ekonomiky. Uvědomila si totiž, že rozvinutí těžby dalších surovin, kterými byla Nigérie obdařena, se jeví jako správná cesta k diverzifikaci ekonomiky. Navíc má tento sektor velký potenciál přispět k ekonomickému rozvoji země.

Této myšlence je nakloněna také Světová banka, která se rozhodla snahy Nigérie podpořit poskytnutím financí v rámci projektu *Sustainable Management of Mineral Resources Project*. Ten probíhal v letech 2004–2012 a byl financován Mezinárodní rozvojovou asociací¹⁵. Hlavním cílem tohoto projektu bylo zvýšit schopnost Nigérie spravovat nerostné zdroje udržitelným způsobem, připravit strategii pro snižování chudoby a zahájit obnovu venkova ve vybraných oblastech. Obnova venkovských oblastí spočívala v zaměřování se na těžbu v malém rozsahu a nezemědělské příležitosti jako zdroje příjmů.

Výsledkem projektu bylo vytvoření regulačního rámce a administrativní struktury, což těžební sektor Nigérie před implementací projektu postrádal. Také byl zaveden moderní těžební katastr, aktuální daňový systém, těžební zákony a předpisy. Dalším pozitivním dopadem byla modernizace Nigerijského ústavu pro hornictví a geologii¹⁶ a zahájení kurzů, zabývajících se financemi a účetnictvím, nabízené pracovníkům těžebního sektoru na nigerijských univerzitách. Světová banka také poskytla malé granty řemeslníkům a drobným horníkům, čímž pomohla zlepšit jejich produktivitu, bezpečnost, pracovní podmínky a živobytí (World Bank, 2013c).

¹⁵ International Development Association (IDA)

¹⁶ Nigerian Institute for Mining and Geosciences (NIMG)

Dalším sektorem, který by mohl přispět k diverzifikaci nigerijské ekonomiky, je zemědělství. To bylo před objevením ropy nejdůležitějším odvětvím a Nigérie dokonce patřila k významným vývozcům zemědělských plodin. Postupně však z důvodu soustředění země na ropný sektor zemědělství upadalo, což má za následek dnešní závislost na dovozu potravin. To se ale nigerijská vláda snaží změnit a postupně zavádí pobídky zaměřené na podporu investic do zemědělského sektoru (NIPC, nedatováno). Nigérie se nachází v tropickém klimatickém pásmu. Nachází se zde úrodné půdy a má tak dobré podmínky pro zemědělství a potenciál uživit nejen vlastní obyvatelstvo, ale stát se znovu vývozcem zemědělských produktů.

Nigérie je příkladem země, která je závislá na vývoji trhu s jednou komoditou. Zisky z exportu ropy jsou avšak výrazně ovlivňovány růstem nebo pádem cen na světových trzích. V minulosti došlo ke třem výrazným změnám ve vývoji ceny ropy. První ropný šok nastal v roce 1973, když Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC) uvalila embargo na vývoz ropy do zemí, které během Jomkipurské války podporovaly Izrael, což mělo za následek zvýšení ceny ropy. Další krize proběhla zanedlouho, v roce 1979, kdy došlo ke zvýšení ceny z důvodu íránské revoluce a následně v roce 1990 během Války v zálivu. V posledních letech byl výrazný růst ceny ropy zaznamenán zhruba od roku 2005. Způsoben je především rostoucí poptávkou ze strany vzestupujících ekonomik, jako jsou například země BRICS. Svůj podíl na zvýšení ceny ropy v dnešní době má zajisté také Nigérie, jejíž produkce z důvodu nestabilní situace v deltě Nigeru značně kolísá.

Zmíněné příklady byly pro Nigérii pozitivní, protože díky zvýšení ceny ropy získala větší zisky z jejího exportu. Nicméně cena ropy je známá fluktuací podle situace ve světě a Nigérie tak může být velmi snadno ohrožena poklesem ceny. Navíc je velmi obtížné plánovat a odhadovat budoucí vývoj, což je nezbytné při tvoření rozpočtů a plánování výdajů.

2. 1. 3. Reformy hospodářství

Již v minulosti se jednotlivé vlády Nigérie snažily diverzifikovat a zefektivnit hospodářství reformami. Prezident Obasanjo, který byl ve funkci od roku 1999 do roku 2007, provedl dvoufázovou reformu. V první části se soustředil na obnovu socio-politické sféry země a v druhé části zavedl hospodářskou strategii „NEEDS“¹⁷ (BusinessInfo.cz, 2013).

Hlavním cílem této strategie bylo posílit ekonomiku a navrátit ji na cestu udržitelného růstu, snížit chudobu, vytvořit nová pracovní místa a zlepšit úroveň zdravotnictví a školství. Konkrétní programy se týkaly reforem veřejného sektoru (privatizace a liberalizace, infrastruktura, obchod a regionální integrace, bezpečnost a právní systém), vlády a především zdůrazňovaly nutnost bojovat proti korupci a poskytovat služby vládními agenturami (Office of the Head of Civil Service of the Federation, 2011). Mezi lety 1999–2007 se roční ekonomický růst zvýšil ze 1,1 % na 6,4 %. Mimo jiné se také v průběhu těchto let zvýšily vládní výdaje na zdravotnictví z 5,4 % na 9,2 %, což napomohlo snížení počtu zemřelých kojenců a matek (World Bank, 2013b). Na konci svého působení pak Obasanjo doporučil zavedení strategie NEEDS II., která by navázala na tu předchozí úspěšnou, a vyhlásil tzv. Vizi 2020, podle které by se měla Nigérie do roku 2020 stát 20. největší ekonomikou světa (Czech Trade, 2013)

Následující vláda, vedená prezidentem Umaru Yar'Adua během let 2007–2010, však zavedla vlastní strategii s názvem *The Seven Point Agenda*, která se zaměřovala na sedm klíčových kategorií.

První oblastí reformy se stala infrastruktura, v rámci níž se program koncentruje na rozvoj těchto oblastí: elektřiny, dopravy (železniční, silniční, námořní, intermodální¹⁸), telekomunikací a plynárenské infrastruktury. Hlavním cílem v rámci této oblasti bylo 1) zvýšit výrobu elektřiny, jejíž nedostatek dodnes brzdí rozvoj průmyslu, 2) vytvořit dopravní systém, který by propojoval různé druhy dopravy, 3) zvýšit telefonní pokrytí venkova a pevných linek k efektivnímu poskytování vysoce kvalitních služeb, 4) rozvinout plynárenskou infrastrukturu a plynárenský sektor, který má vzhledem k zvyšující se poptávce potenciál diverzifikovat ekonomiku a přispět k ekonomickému růstu.

¹⁷ *National Economic Empowerment Development Strategy*

¹⁸ Přeprava nákladu za využití více druhů dopravy

Dalším bodem programu je rozvoj oblasti delty Nigeru, která postrádá zejména efektivní systém dopravy, iniciativy na rozvoj podniků a vymahatelnou politiku v rámci odvětví ropy a zemního plynu. Tehdejší nigerijská vláda si také uvědomovala, že jednostranná závislost na ropě oslabuje ostatní sektory a zužuje ekonomickou základnu. Program se tedy dále zaměřuje na rozvoj zemědělství a zajištění potravinové bezpečnosti pomocí implementace moderních zařízení a technologií, rozvinutí infrastruktury a zvýšené výkonnosti. Důraz je také kladen na rozvoj lidského kapitálu, především na zlepšení zdravotní péče, vzdělání a systému sociálního zabezpečení. Obsahem programu je také pozemková reforma, národní bezpečnost, jejíž nedostatek ohrožuje stabilitu politického zřízení, odrazuje zahraniční investice a oslabuje hospodářský růst a konečně vytváření bohatství a snížení chudoby (State House, 2012).

Strategií současného prezidenta Jonathana je program „SURE“¹⁹, který se zaměřuje na sociální sféru s hlavním cílem snížit nezaměstnanost a zlepšit kvalitu života lidí v Nigérii. Projekty v rámci tohoto programu by měly být financovány z dotačních úspor. Jonathan například zahájil iniciativu *Public Works and Women/Youth Employment (PW/WYE)*, která si kladla za cíl vytvořit do konce roku 2012 minimálně 370 000 nových pracovních míst. Tímto se snažil prezident dokázat, že jeho administrativa považuje místní mladé lidi za strategické partnery v národním vývoji a je připravena řešit problém nezaměstnanosti. Tento projekt by měl zajistit 50 000 kvalifikovaných pracovních míst a 320 000 nekvalifikovaných pracovních příležitostí a bude realizován ve spolupráci s místními vládami jednotlivých států a soukromým sektorem. Prezident také předpokládá, že se díky zvýšenému počtu pracovních míst sníží hojně rozšířená kriminalita a trestná činnost, což přispěje k politické a ekonomické stabilitě národa (Usigbe, 2012).

I přes veškeré snahy minulých vlád diverzifikovat ekonomiku je v dnešní době zaměření na průmyslový sektor zřetelné a ropný sektor nadále zajišťuje 80 % rozpočtu země. Od roku 1958, kdy byla z Nigérie poprvé vyvezena ropa, došlo k významnému zvýšení produkce i exportu. Obrovské příjmy z ropy poskytly zemi bohatství a příležitost vybudovat si prosperující ekonomiku. Z důvodu špatného managementu těchto zisků a vysoké míry korupce v zemi nedochází k velkému ekonomickému růstu a peníze nejsou využívány ani ve prospěch místního obyvatelstva. Nigérie se potýká se

¹⁹ *Subsidy Reinvestment and Empowerment Program*

vzrůstající nezaměstnaností, která v dnešní době činí podle CIA (2013) kolem 24 % a rostoucí mírou chudoby. Ropný sektor totiž není příliš náročný na pracovní sílu a může zaměstnat jen malý zlomek obyvatel v tak početné populaci. Většina obyvatel se proto koncentruje do sektoru zemědělství a žije se tradičním živobytím jako je například rybaření, lesní hospodářství či obdělávání půdy a pěstování plodin. Jenže tato tradiční aktivita chudých obyvatel v Nigérii je od objevení ropy ohrožena častými ropnými úniky, znečištěným životním prostředím a také poklesem zisků v důsledku holandské nemoci.

Rozvoji dalších sektorů a rychlejšímu hospodářskému růstu brání navzdory velkým zásobám energetických zdrojů na území Nigérie nedostatek elektrické energie, ke které mělo v roce 2009 přístup pouze 50,6 % obyvatelstva (World Bank, 2013b). Dalším problémem je nedostatečně vyvinutá a fungující infrastruktura, korupce brzdící reformy, nestabilita v oblasti delty Nigeru a časté ničení ropovodů a krádeže ropy. Jelikož se průmyslová výroba v Nigérii již celá desetiletí soustředí pouze na těžbu a nemá rozvinutý zpracovatelský průmysl, vyváží se nezpracované suroviny za nižší zisky do zahraničí, odkud se pak dováží hotové výrobky.

2. 1. 4. Aktuální vývoj hospodářství

V roce 2011 byl roční růst HDP 7,4 %, což znamená oproti roku 2010, kdy byla tato hodnota 8 %, snížení (World Bank, 2013b). Podle hodnocení Nigerijského statistického úřadu (2012) byl tento pokles způsoben nižší zemědělskou produkcí, narušením ropného a plyného sektoru a také přetrvávajícím účinkem krize finančního sektoru.

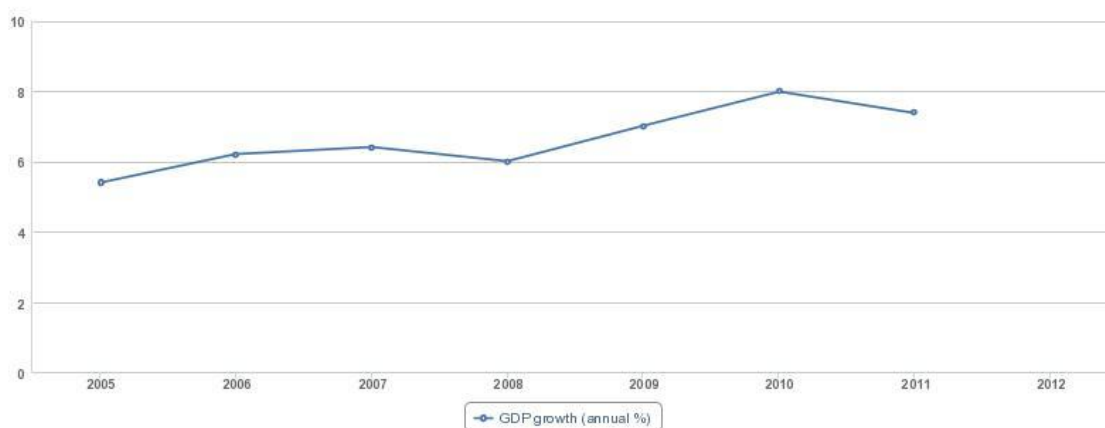
Během let 2008–2009 totiž prošel nigerijský bankovní sektor krizí, během které bankovní akcie poklesly o 30 % a nigerijské banky tak zaznamenaly obrovské ztráty. Z tohoto důvodu přestaly poskytovat půjčky a investoři přestali investovat. Zachráněno muselo být osm z dvaceti čtyř nigerijských bank, které v roce 2009 přestaly poskytovat půjčky a ovlivnily tak více než třetinu půjček v rámci celého bankovního systému. Nicméně od roku 2012 se začaly opožděně projevovat dříve zavedené reformy a hlavní banky v Nigérii hlásí nárůst cen akcií (The Africa Report, 2012).

V roce 2012 byl roční růst HDP oproti předchozímu roku opět o něco menší. Hodnota klesla na 6,48 %. Pokles míry růstu v tomto roce zaznamenal ropný i neropný sektor (především zemědělství, velkoobchod a maloobchod). Produkce ropy se snížila

z důvodu krádeží ropy, ničení ropné infrastruktury a nepokojů v oblasti delty Nigeru, zatímco neropný sektor zaznamenal pokles kvůli povodním a nižší poptávce ze strany spotřebitelů.

I přes pokles ročního růstu HDP v posledních dvou letech, zažívalo hospodářství Nigérie v rozmezí let 2005–2011 téměř konstantní růst. Podle odhadů nigerijského Statistického úřadu se v roce 2013 hodnota ročního HDP zvýší na 6,75 % a do roku 2015 pak vzroste na 6,93 %. Toho by mělo být dosaženo pomocí zlepšování a rozšiřování ekonomické základny a reforem jednotlivých sektorů (National Bureau of Statistics, 2013).

Graf č. 2 – Vývoj ročního růstu HDP mezi lety 2005–2011

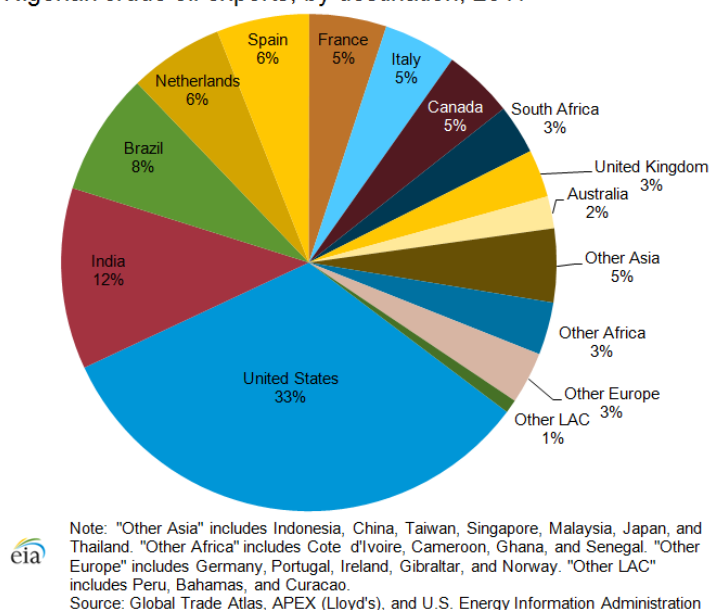
Zdroj: World Bank, 2013b

2. 1. 5. Obchodně-ekonomické vztahy s USA

Mezi největší obchodní partnery Nigérie patří USA, Indie, Čína, Brazílie, Kanada a některé evropské země, zejména Španělsko, Francie, Itálie a Nizozemsko. Na Grafu č. 3 je znázorněn procentuálně vývoz nigerijské ropy do těchto destinací za rok 2011.

Graf č. 3 – Vývoz nigerijské ropy podle místa určení za rok 2011

Nigerian crude oil exports, by destination, 2011

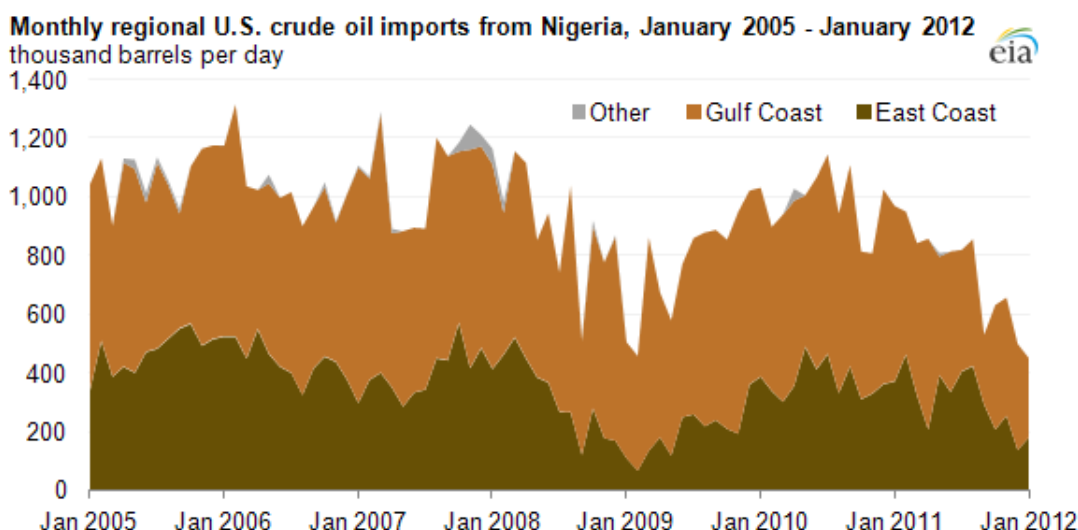
Zdroj: U.S. Energy Information Administration, 2012a

I přesto, že se hodnota vzájemného obchodu mezi USA a Nigérií za poslední dva roky snížila, stále je největším americkým obchodním partnerem ze zemí Subsaharské Afriky. V roce 2011 byla hodnota obchodu asi 38 mld. USD, kdežto v roce 2012 poklesla na 24 mld. USD (United States Census Bureau, 2013). Mezi produkty, které Nigérie do USA vyváží, patří hlavně ropa, kakao a kaučuk. Dováží naopak především pšenici, dopravní prostředky, stroje, ropné výrobky a plasty (U. S. State Department, 2012).

Největší položkou vzájemného obchodu je ropa. Nigérie je čtvrtým největším zahraničním dodavatelem ropy do USA. V roce 2011 bylo do USA vyvezeno 33 % z celkového nigerijského exportu ropy, což činilo 10 % celkového dovozu ropy do USA. Export do USA má však v posledních letech tendenci klesat. Tento pokles byl zapříčiněn zejména přerušением činnosti dvou rafinerií v USA, které patřily mezi velké

odběratele nigerijské ropy, a také sníženým dovozem do dalších rafinerií na východním pobřeží USA. Tato ztráta způsobila, že se celkový podíl nigerijské ropy dovážené do USA zmenšil z 10 % na 5 %. V lednu roku 2012 dovážely Spojené státy americké z Nigérie o 54 % menší objem ropy než ve stejném měsíci roku 2011 (EIA, 2012c).

Graf č. 4 – Dovoz nigerijské ropy do USA v rozmezí leden 2005–leden 2012

Zdroj: U.S. Energy Information Administration, 2012c

Jak lze vidět z Grafu č. 4, od roku 2005 se vývoz ropy do USA výrazně snížil. Největší pokles je zřetelný během let 2008–2009, kdy byla v Nigérii v důsledku nepokojů a vandalizmu v deltě Nigeru výrazně snížena produkce ropy.

2. 1. 6. Obchodně-ekonomické vztahy s Čínou

Čína je nejlidnatějším státem světa s velmi rychle rostoucí ekonomikou. V roce 2012 se na základě parity kupní síly, která bere v úvahu cenové rozdíly v různých zemích světa, stala po USA druhou největší ekonomikou světa. V roce 2010 byl roční růst HDP 10,4 %, nicméně v následujícím klesl na 9,3 % (World Bank, 2013d). Podle odhadů Mezinárodního měnového fondu (2013) v roce 2012 dále klesl na 7,8 % a do roku 2014 by se měl zvýšit na 8,5 %.

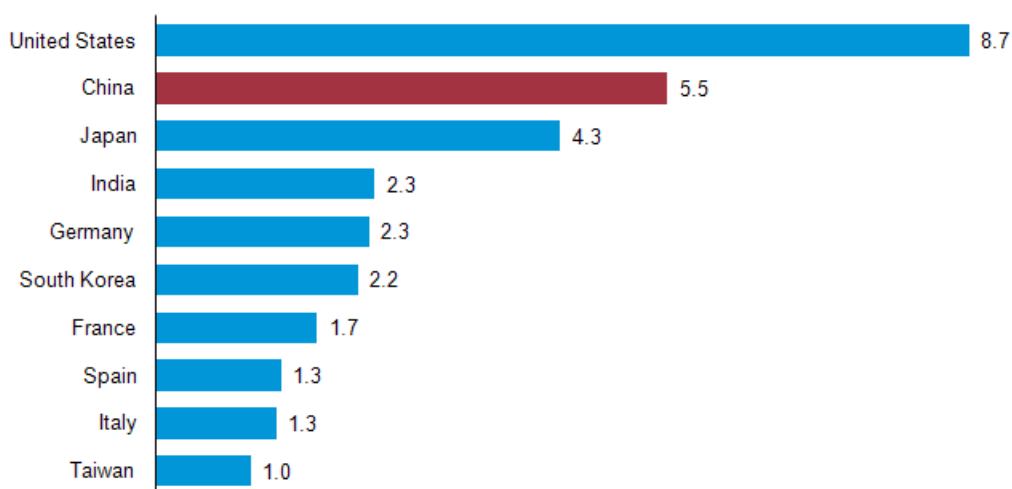
Rychlý rozvoj ekonomiky je spojen s velkou spotřebou energie a tudíž i nerostných zdrojů. Čína je v dnešní době největším spotřebitelem energie na světě. Co se týče ropy, je po USA druhým největším spotřebitelem a od roku 2009 také druhým

největším čistým²⁰ dovozcem. V roce 2011 tvořila zvýšená čínská spotřeba ropy polovinu celosvětového nárůstu spotřeby (EIA, 2012b). V poslední době se zvýšila také poptávka Číny po zemním plynu. Jak bylo již dříve zmíněno, do roku 2015 dokonce plánuje v porovnání s rokem 2011 zvýšit svoji spotřebu na dvojnásobnou hodnotu. Čína je v dnešní době díky své vysoké poptávce po energetických surovinách nejdůležitější zemí, která utváří energetický trh.

Graf č. 5 – Deset největších čistých dovozců ropy na světě za rok 2011

Top ten net oil importers, 2011*

million barrels per day

*Estimates of total production less consumption. Does not account for stockbuild.

Source: U.S. Energy Information Administration *Short-Term Energy Outlook* (August 2012)

Zdroj: U.S. Energy Information Administration, 2012b

Čína je vzhledem ke svému rychlému hospodářskému růstu nucena reagovat na zvyšující se poptávku po energetických surovinách, kterou není schopna uspokojovat ze svých zdrojů. Proto hledá alternativní řešení, jak si zajistit přístup k ropným nalezištím v jiných zemích. V současné době se stává stále významnějším aktérem na africkém kontinentě, kde se střetává se zájmy svého asijského konkurenta Indie, ale i USA a Evropské unie. Africké země mají totiž velký lidský i ekonomický potenciál, levnou pracovní sílu, velké nerostné bohatství a pro asijské země také příhodnou polohu.

V posledních letech došlo mezi Čínou a Afrikou k obrovskému nárůstu hodnoty vzájemného obchodu. Již v roce 2010 tato hodnota překonala 120 mld. USD. Podle

²⁰ čistý dovoz – hodnota vývozu je menší než hodnota dovozu

odhadů americké think-tank²¹ instituce *The Heritage Foundation*, směřovalo mezi lety 2005-2010 do Subsaharské Afriky kolem 14 % čínských zahraničních investic (*The Economist*, 2011).

Hlavním důvodem, proč se Čína zajímá o Afriku, jsou samozřejmě především ekonomické zájmy a snaha zajistit si dostatek nerostných surovin a zemědělských produktů. Jelikož se však Čína snaží upevnit si pozici v mezinárodních vztazích, vidí v Africe také možnost, jak rozšířit svůj politický vliv. Tato asijská velmoc se tak na africkém kontinentě snaží prosazovat také své politické zájmy. Zahraniční politika, kterou uplatňuje Čína vůči Africe, je zpracována v oficiálním vládním dokumentu *China's African Policy* z roku 2006. Mezi hlavní principy tohoto partnerství patří rovnost, přátelství, vzájemně prospěšná spolupráce, podpora ekonomického růstu afrických zemí, vzájemné obohacení zkušenostmi apod. (Ministry of Foreign Affairs, 2006).

Jedním z hlavních cílů Číny je zajistit si energetickou bezpečnost. Vzhledem k této ambici rychle narůstá spolupráce zejména s Nigérií, která má dostatek zásob ropy i zemního plynu. Již v roce 2001 podepsaly obě země Dohodu o podpoře a ochraně obchodu a investic²², nicméně hlouběji se ekonomické vztahy začaly vyvíjet až během let 2003–2007, kdy tehdejší prezident Obasanjo dvakrát oficiálně navštívil Peking a přední představitelé Číny naopak navštívili Nigérii.

V roce 2010 dosáhl vzájemný obchod téměř 18 mld. USD, což je oproti roku 2000, kdy byla hodnota obchodu pouze 2 mld. USD, obrovský nárůst. Mezi lety 2003–2009 byla Nigérie po Jihoafrické republice dokonce hlavní zemí afrického kontinentu, kam směřovaly přímé zahraniční investice z Číny. V roce 2010 se Nigérie pro Čínu stala čtvrtým největším africkým obchodním partnerem a druhou největší exportní destinací na africkém kontinentě. Největší položkou nigerijského exportu do Číny jsou samozřejmě produkty ropného a plyného sektoru, které tvoří 87 % celkového vývozu. Čína do Nigérie vyváží zejména průmyslové zařízení, dopravní prostředky, textilní produkty a elektrické vybavení (Egbula, Zheng, 2011).

Přítomnost Číny v Nigérii je čím dál viditelnější. Již v roce 2005 bylo v Nigérii více než 50 000 Číňanů a v roce 2006 byl zřízen první přímý let z Číny do Afriky, konkrétně z Pekingu do Lagosu. V této době se taky v Nigérii začaly vydávat první noviny v čínštině v Západní Africe. Již od samého počátku spolupráce investuje Čína do

²¹ instituce, které se nejčastěji zabývají výzkumem v oblasti ekonomiky a politiky

²² *Agreement on Trade, Investment Promotion and Protection*

nigerijské infrastruktury, ale také například do informačních a telekomunikačních technologií. Kritizován je však příliv levných čínských produktů, které oslabují domácí obchodní činnost a ubírají tak místním obyvatelům pracovní místa. Tento problém je znatelný například v textilním odvětví. Značnou část čínského exportu do Nigérie totiž tvoří právě textilní látky a oblečení (Taylor, 2007).

Dále Čína investuje také do sektoru zemědělství. Jako nejlidnatější země nedokáže pokrýt spotřebu potravin z vlastní produkce a tak vidí v Nigérii možnost, jak si zařídit potravinovou bezpečnost. Odborníci z Číny přijíždí školit nigerijské zemědělce a předávají jim své zkušenosti s novými technologiemi a technikami na zvýšení produkce. V roce 2011 podepsaly obě země dohodu o zvýšení spolupráce v oblasti zemědělství. Čína také napomáhá rozvoji nigerijského školství. Soustředí se hlavně na rozvoj škol ve venkovských oblastech a poskytla nigerijským studentům mimo jiné stovky stipendií na čínské školy (Egbula, Zheng, 2011).

I přesto, že západ nazývá tento zvyšující se zájem ze strany asijských mocností novodobým kolonialismem, pro samotnou Afriku znamená přítomnost Číny a Indie přísun zkušeností, know-how a vítané partnerství ve snaze o rozvoj místních ekonomik. Existuje však také celá řada negativ čínské angažovanosti v Africe. Obecně na této spolupráci vydělávají hlavně země, které vyvážejí nerostné zdroje. Z důvodu zvyšující se poptávky po těchto zdrojích totiž roste jejich cena na světových trzích a země se tak těší z větších výnosů. Naopak nevýhodně jsou na tom africké země, které ropu dovážejí, jelikož v důsledku vysoké poptávky ze strany asijských mocností stoupá cena ropy.

Problematickou oblastí čínsko-nigerijských vztahů je zejména příliv levných čínských produktů, kterým místní prodejci nedokážou konkurovat. Čína je také známá importem vlastní pracovní síly, čímž nepomáhá snížit velkou nezaměstnanost v zemi. Potenciálním problémem může být oblast lidských práv, neboť Čína coby nedemokratická země, nedodrжуje základní demokratické principy. Dále rostou obavy o životní prostředí, protože hlavním čínským zájmem je zisk nerostných zdrojů z oblastí, které již od počátků těžby prochází jistou degradací.

2. 2. Politicko-sociální dopady

Nigérie je velmi nejednotným státem. Žije zde více než 250 etnických skupin, které mají rozdílnou historii, tradice, jazyk i náboženství. Obyvatelstvo mluví více než 250 jazyky. Mezi čtyři hlavní etnika patří Hausové, Jorubové, Igbové a Fulani a mezi 3 nejrozšířenější jazyky patří Hausa, Yoruba, Igbo a Fulani, což odpovídá největším etnickým skupinám v zemi. Úředním a zároveň sjednocujícím jazykem Nigérie je však angličtina, která je pozůstatkem britského kolonialismu. Kromě odlišného etnického původu a domorodého jazyka rozděluje nigerijskou populaci také odlišné náboženství. Podle CIA (2013) v zemi převládá islám, který je dominantní na severu země a vyznává ho 50 % obyvatel. V jižní části Nigérie převládá křesťanství se zastoupením 40 % obyvatel. Na zbývajících 10 % potom připadají domorodé víry.

Mezi muslimským severem a křesťanským jihem však v posledních letech eskaluje napětí a Nigérie se obává vypuknutí občanské války. Obavy sílí hlavně z důvodu zvyšujícího se vlivu nigerijské islamistické teroristické sekty Boko Haram. Podle této militantní skupiny se severní části země zmocnili zkorumpovaní falešní muslimové. Proto je třeba proti nim a celé Nigerijské republice bojovat a nastolit „čistý“ islámský stát, který se bude řídit podle islámského náboženského práva šaría. To však zahrnuje vyhnání křesťanů ze země.

Od roku 2011 rozmisťuje Boko Haram téměř každý týden bomby do křesťanských kostelů, škol a na jiná veřejná místa na severu země s jasným cílem zastrážit, vyhnat a eliminovat křesťany v zemi. Skupina je schopna rychle vytvářet improvizovaná, avšak efektivní výbušná zařízení a získávat sebevražedné atentátníky, což napovídá tomu, že pravděpodobně našla spojence v jiných afrických bojových hnutích. Během útoků již zemřely stovky lidí (Walker, 2012).

2. 2. 1. Sociální situace obyvatel

Nigérie se dělí na 36 správních států, které jsou na různé úrovni vyspělosti. Největší rozdíly lze asi najít mezi státy severní a jižní části země. Toto dělení má původ již v koloniálním období, kdy byla Nigérie rozdělena na dva protektoráty – Severní a Jižní Nigérii. Státy v severní části země jsou méně zalidněné a díky své poloze také sušší a vyprahlejší než státy jižní. Státy na jihu jsou ekonomicky vyspělejší a mají větší míru vzdělanosti i lepší přístup ke zdravotní péči (Amundsen, 2010).

Vzhledem k vysokým příjmům země z těžby ropy by se dalo předpokládat, že se bude životní situace nigerijské populace zlepšovat. Objevení ropy v roce 1956 jim ale nepřineslo nic dobrého a stalo se pro ně spíše prokletím než požehnáním. Navzdory tomu, že by měla populace Nigérie z příjmů profitovat, skončila ještě chudší než před 50 lety, kdy zde těžba ropy začínala. V roce 1970 byla hodnota HDP na osobu 1 113 USD, během následujících třiceti let se však nijak nezvýšila, ba naopak nepatrně se snížila na 1 084 USD (Martin, Subramanian, 2003). V 70. letech 20. století také Nigérie patřila mezi 50 nejbohatších zemí světa, již na prahu 21. století se však zařadila mezi 25 nejchudších (Onyeukwu, 2007). Podle Světové banky (2013b) žilo v roce 2010 v Nigérii 68 % obyvatel za méně než 1,25 USD na den a 84,5 % obyvatel za méně než 2 USD na den. I přes reformy a snahy jednotlivých vlád snížit chudobu a zlepšit sociální služby, nejsou zatím vidět žádné velké pokroky a je nepravděpodobné, že by se Nigérii do roku 2015 podařilo dosáhnout Rozvojových cílů tisíciletí (*Millennium Development Goals*)²³.

Špatnou životní situaci v zemi potvrzuje i nejznámější indikátor lidského rozvoje *Human Development Index (HDI)*, který hodnotí lidský rozvoj států v rámci tří oblastí – zdraví, vzdělání a životní standart. Výsledky tohoto hodnocení jsou každoročně zveřejňovány ve Zprávě o lidském rozvoji²⁴ vydávané UNDP. Podle dosažené hodnoty 0–1 se pak země dělí do čtyř skupin na státy s velmi vysokou, vysokou, střední nebo nízkou úrovní lidského rozvoje. Nigérie se v roce 2012 s hodnotou 0,471 umístila na 153. místo ze sto osmdesáti šesti hodnocených zemí, a patří tak do skupiny zemí s nízkou úrovní lidského rozvoje. Naděje na dožití při narození je pouhých 52,3 let. Nejlépe se v hodnocení umístilo Norsko s hodnotou 0,955 HDI a nejhůře Niger, který získal hodnotu pouze 0,304 HDI (UNDP, 2013: 153).

2. 2. 2. Korupce a příjmová nerovnost

Přestože jsou jižní státy díky ziskům z ropy bohatší než státy severní, je zde z důvodu korupce a neschopnosti vlády efektivně investovat do základních potřeb obyvatel hojně rozšířená chudoba, nezaměstnanost a nedostatek ekonomických příležitostí. Navíc ropné státy v deltě Nigeru získávají jen nepatrný podíl ze zisků ropy,

²³ Více o jednotlivých Rozvojových cílech tisíciletí - <http://www.un.org/millenniumgoals/poverty.shtml>

²⁴ *Human Development Report*

přestože kvůli těžbě doplácí na ekologickou degradaci, znečištění a zvýšenou zločinnost v této oblasti.

Jeden z nejbohatších nigerijských států Rivers State, který je zároveň jedním z největších producentů ropy v zemi, zajišťoval během ropného boomu 60 % nigerijské ropné produkce, avšak z ropných příjmů země získával jen 5 % (Watts, 2004). Místní vláda navíc nebyla schopna využít tyto zisky z ropy ve prospěch ekonomického rozvoje, ani k zvýšení úrovně zdravotnického a vzdělávacího sektoru, které dodnes nejsou adekvátně rozvinuté. Peníze z vývozu ropy, které vláda Rivers State získala, byly totiž rozhazovačně utraceny nebo ukradeny politiky a nepřispěly tak k zlepšení životní situace místních lidí (Amundsen, 2010).

Nigérie patří mezi země s velkou příjmovou nerovností. To, do jaké míry se odchyluje rozdělování příjmů (někdy spotřebních výdajů) mezi jednotlivce nebo domácnosti v rámci ekonomiky daného státu od dokonale rovnoměrného rozdělení, měří Giniho index²⁵. Hodnota tohoto indexu se pohybuje mezi 0–100, kdy 0 znamená dokonalou rovnost příjmů a 100 absolutní nerovnost příjmů. V roce 2010 byl Giniho index pro Nigérii 48,8. Velkou propast mezi chudými a bohatými potvrzuje také fakt, že 20 % nejbohatších Nigerijců má v držení 54 % z celkového bohatství státu, kdežto 20 % nejchudších má pouze 4,4 % (World Bank, 2013e).

Vzhledem k nediverzifikované ekonomice a malému rozvoji soukromého sektoru v zemi převládá veřejný sektor, a to i přesto, že od 80. let 20. století vláda zahájila proces privatizace ve snaze zmenšit veřejný sektor. V dnešní době v Nigérii existují podniky, které jsou vlastněny a provozovány veřejným sektorem stejně jako soukromé společnosti. Je třeba však zdůraznit, že dominantní roli má vláda a veřejný sektor (Agba, Eyre, 2007).

Díky důležitosti převládajícího veřejného sektoru v zemi má Nigérie také větší náchylnost ke korupci, která je navíc umocněna touhou vládnoucí elity získat co největší podíl z ropných příjmů. Zisky z ropy mohou být buď využity ve prospěch místních obyvatel a prosperující ekonomiky, nebo posloužit elitě k vlastnímu obohacení. V Nigérii je spíše patrná druhá varianta. Podle Amundsena (2010) ztratila tato země od získání nezávislosti v roce 1960 do konce vojenské diktatury v roce 1999 asi 380 mld. USD v důsledku korupce. Pokud by se započítal také nelegální odliv peněz ze země v rozmezí těchto let, byla by suma ještě větší. Podle zprávy organizace *Global*

²⁵ Také známý jako Giniho koeficient

Financial Integrity, na kterou se autor odvolává, ukradli dále přední nigerijští představitelé v rozmezí let 1970–2008 více než 89,5 mld. USD ze státní pokladny. Studie mezinárodní nevládní organizace *Human Rights Watch* (2007: 31) uvádí, že jen za osmiletou vládu prezidenta Obasanjo (1999–2007) přišla Nigérie v důsledku korupce v průměru o minimálně 4–8 mld. USD ročně.

Vysokou úroveň korupce v zemi potvrzují také výsledky organizace *Transparency International*, která hodnotí stupeň korupce ve veřejném sektoru zemí. Na základě dosaženého skóre jednotlivých zemí pak každoročně vydává tzv. Index vnímání korupce²⁶, v rámci něhož jsou seřazeny státy na stupnici od 0 (velmi zkorumpovaný) do 100 (velmi čistý). V roce 2012 bylo hodnoceno 174 zemí světa. Nigérie se s hodnotou pouhých 27 umístila na 139. nejhorším místě (*Transparency International*, 2012).

Jednou z příčin rozšířené korupce ve státech oplývajících nerostnými zdroji je podle některých autorů, zabývajících se problematikou prokletí přírodních zdrojů, slabý institucionální systém a špatná vláda v zemi (Mehlum et al., 2005, Amundsen, 2010). Právě to, jak jsou instituce silné a kvalitní, rozhoduje podle nich o tom, zda budou zisky z těžby a vývozu využity k rozvoji ekonomiky a sociálních služeb nebo skončí v rukách vládnoucí elity. Objevení nerostných surovin v zemi totiž vede k tomu, že se politici snaží oslabit státní instituce za účelem získání peněz z těžby a vývozu pro vlastní účely. Autoři Mehlum et al. (2005) dokonce ve své studii prohlašují, že kvalita institucí rozhodne, jestli se přírodní bohatství stane pro zemi požehnáním, nebo prokletím.

Podle Inge Amundsena (2010) trpí ropné země v průběhu času nejméně třemi druhy institucionálních nedostatků:

1. nedostatek informací – ropný sektor v zemi je spravován vládou a občané nemají žádnou možnost porovnat vládní příjmy a vládní výdaje
2. nedostatek kontroly – chybí kontrolní orgán, který by nutil vládu dodržovat regulační nařízení a pravidla
3. nedostatečné zapojení – slabé propojení státu s občany způsobuje malou ochranu vlastnických a občanských práv

²⁶ *Corruption Perceptions Index 2012*, více na: <http://www.transparency.org/cpi2012/results>

Tyto tři deficity navíc také snižují úsilí ropných států přimět petrolejářské společnosti k odpovědnosti za dopady, které jimi provozovaná těžba ropy v zemi způsobuje.

Ropné státy jsou také často označovány za tzv. rentiérské státy, jelikož většina příjmů země pochází z ropné renty. Renta z určitého nerostného zdroje je rozdíl mezi hodnotou zdroje na mezinárodním trhu a náklady, které země vynaloží na jeho vytěžení. V Nigérii hraje nejdůležitější roli veřejný sektor a vláda, která získává zisky z těžby a vývozu ropy a má tu moc rozhodovat, kam budou směřovat. Renta z ropy často způsobuje nespokojenost s přerozdělováním peněz a „hon“ za zisky. Často také přispívá k vypuknutí nebo prohloubení konfliktu. Nespokojené obyvatelstvo je vládou strategicky podporováno různými výhodami a dotacemi. Navíc nemusí platit daně a tudíž má i menší motivaci sledovat, jak je se státními penězi nakládáno. Běžné je také uplácení silných skupin i jednotlivců, kteří by se pro vládu mohli stát hrozbou. Z toho důvodu vláda posiluje armádu, policii a další bezpečnostní složky v zemi, aby mohla případně potlačit nespokojenost a odpor (Amundsen, 2010).

Korupce a nespravedlivé přerozdělování zisků z ropy v Nigérii zpomaluje ekonomický růst a navíc podkopává důvěru místního obyvatelstva ve vládu. Nespokojenost v zemi je vyjadřována pravidelnými útoky ozbrojených skupin na ropnou infrastrukturu, napadáním pracovníků ropných společností a krádežemi ropy v těžbařských oblastech Nigérie. Nejhuře je na tom hustě osídlená delta Nigeru, která kromě násilí a nepokojů zažívá také dlouholetou ekologickou degradaci a znečištění.

2. 2. 3. Nespokojenost obyvatel, konflikty v deltě Nigeru

Obyvatelé Nigérie si uvědomují, že i přes některé z výhod, které jim vláda poskytuje, se jejich životní situace nezlepšuje tak, jak by vzhledem k příjmům země mohla. Hlavním držitelem akcií v ropném průmyslu je vláda, která získává veškeré zisky. Místní lidé si však myslí, že by měli od ropných společností (obzvlášť od společnosti Shell) jako kompenzaci za znečištěné životní prostředí dostávat peníze (Walker, 2009).

V 60. letech 20. století bylo hlavním sektorem ekonomiky zemědělství, které však začalo brzy po objevení ropy upadat. Kdyby se však Nigérie rozhodla od začátku investovat jak do rozvoje ropného průmyslu, tak do zemědělství, zajistila by si

potravinovou bezpečnost a navíc by dnes měla diverzifikovanou ekonomiku a nebyla by tak závislá jen na těžbě a vývozu ropy. Znehodnocení zemědělského sektoru mělo navíc za následek negativní dopad na obyvatelstvo. Mnoho z nich ztratilo zaměstnání, což zvýšilo chudobu v zemi.

Během první republiky²⁷ byly zisky ze zemědělské produkce spravedlivě rozděleny mezi vládu a regiony, ze kterých byly zemědělské produkty získávány poměrem 50 % zisků pro vládu a zbývajících 50 % pro regiony. Zemědělci tak měli díky 50% podílu dostatek peněz. Mezi hlavní zdroj příjmů patřila produkce kaka, bavlny a burských oříšků.

V roce 1967 však v Nigérii vypukla občanská válka, někdy také nazývaná jako Nigérijsko-biafarská válka²⁸ a poměr rozdělování zisků byl změněn. Do čela vojenské vlády v tomto období se dostal Yakubu Gowon, který zrušil 50% podíl pro zemědělce a určil, že veškeré zisky byly pod kontrolou federální vlády. Tento systém rozdělování se pak nezměnil ani po skončení války v roce 1970 a trval až do začátku vlády Alhaji Shehu Shagari, který se dostal k moci v roce 1979. Tento prezident založil speciální výbor, který měl za úkol vymyslet nový systém sdílení příjmů. Výsledkem bylo doporučení, aby produkční oblasti (jak zemědělské, tak těžbařské) získávaly pouze 1 % z celkových příjmů plynoucích na účet federace.

Shagari však na toto doporučení nedbal a odmítl vyplácet jakýkoliv podíl ze zisků, čímž zahájil nepokoje a konflikty v zemi, především pak v deltě Nigeru. Následující vláda Ibrahima Babangidy následně zvýšila podíl z 1 % na 3 %, čímž však obyvatelé nijak neuklidnila. Kromě zvýšení podílu také založil komisi *Oil Mineral Producing Areas Development Commission (OMPADEC)*, která měla za úkol spravovat fondy se získaným 3% podílem. Z důvodu nedostatku financí ve fondu však nemohly být uspokojeny požadavky a potřeby lidí v produkčních oblastech a nepokoje pokračovaly nadále (Iriekpen, 2012).

Nespokojenost s nespravedlivým přerozdělováním ropných příjmů je nejvíce viditelná v deltě Nigeru, hlavní ropné produkční oblasti, kde je sociální situace obyvatel navíc zhoršená environmentální degradací, která znemožňuje provozovat původní

²⁷ Období první republiky v Nigérii bylo mezi lety 1963–1966

²⁸ Hlavním důvodem války byly boje mezi etnickými skupinami a následné snahy jihovýchodní oblasti (zahrnující i část delty Nigeru) o samostatnost. Konflikt byl umocněn hlavně tím, že se na území této oblasti nachází velké množství ropných ložisek, o které by vláda v případě odtržení přišla.

způsob obživy. V této oblasti je také špatně vyvinutá infrastruktura a sociální služby a většina populace žije v odlehlých oblastech bez přístupu k základní zdravotní péči.

Jeden z prvních výrazných konfliktů v deltě Nigeru po občanské válce je spojen s oblastí Ogoniland a etnickou skupinou Ogoni, která svými protesty a demonstracemi proti ničení životního prostředí a malým příjmům docílila v roce 1993 ukončení těžby ropy v Ogonilandu. Nepokoje v této oblasti se však neobešly bez následků a vyústily v zatčení a popravení devíti představitelů kmene Ogoni (tímto konfliktem se blíže zabývá podkapitola environmentálních dopadů).

Bezpečnostní situace v deltě²⁹ se začala výrazně zhoršovat od roku 2003, kdy byly během voleb vládou sestaveny a vyzbrojeny skupiny mužů, které měly za úkol zajistit vládnutí Lidové demokratické strany a tím jí poskytnout zisky z ropy. Tyto ozbrojené skupiny se však později zapojily do krádeží ropy, únosů a vydírání (Walker, 2009).

Jedna z největších a nejlépe organizovaných militantních skupin je Hnutí za osvobození delty Nigeru³⁰, která se začala formovat na začátku roku 2006. V dnešní době získávají nigerijské státy produkující ropy pouze 13 % z celkových ropných příjmů země. Hlavním cílem této skupiny je tedy zajistit větší podíl zisků z ropy, které by měly být investovány do rozvoje oblasti, zejména pak škol, nemocnic a silnic. Výstavba cest v deltě totiž stojí čtyřikrát víc než na pevném a suchém podkladu. V této oblasti jsou tak hlavními dopravními prostředky kánoe nebo motorové čluny. Dále se snaží zabránit ničení životního prostředí ropnými společnostmi a bojovat proti útlaku a vykořisťování obyvatel v deltě Nigeru. Hnutí má asi 5 000–10 000 členů, kteří jsou dobře vycvičení a vybaveni zbraněmi. Přesný počet členů ozbrojených skupin je nemožné určit, protože se členství v nich každým dnem mění podle toho, jak mezi sebou jednotlivé skupiny spolupracují nebo spolu naopak bojují.

Právě tyto gangy jsou zodpovědné za únosy pracovníků ropných společností, ničení ropné infrastruktury, boje proti nigerijské armádě a krádeže ropy v deltě Nigeru, z nichž získávají obrovský přísun peněz k nákupu zbraní. Přesné množství ukradené ropy za den není známo. Podle odhadů se však pohybuje mezi 30 000 až 300 000

²⁹ Hustě zalidněná delta Nigeru měla ještě před objevením ropy velký potenciál k propuknutí konfliktů a sporů. Žije zde 140 různých etnických skupin, které mezi sebou často soupeří o politickou moc, území nebo ekonomické výhody. Zahájení těžby ropy potom v této neklidné oblasti jen zhoršilo již existující napětí.

³⁰ *Movement for the Emancipation of Niger Delta (MEND)*

barely. Mezi lety 2003–2008 přišla nigerijská vláda v důsledku krádeží ropy odhadem o přibližně 100 mld. USD (Asuni, 2009).

Ozbrojené skupiny ale i obyčejní lidé, kteří přišli o tradiční způsob obživy v důsledku poničeného životního prostředí a kontaminace vody, v noci ničí ropovody mezinárodních i lokálních ropných společností za účelem nelegálního odčerpávání ropy. Tato činnost se mezi místními stává velkým obchodem a také jediným způsobem, jak si vydělat peníze a uživit tak své rodiny. V nestabilní oblasti delty samozřejmě působí armáda a další složky vlády určené k tomu, aby krádežím ropy předcházely a zajistily v oblasti pořádek. Veškeré tyto snahy jsou ale znemožňovány tím, že zkorumpované vládní složky s místními spolupracují a nechávají se lehce uplatit podílem z ukradené ropy. Krádeže ropy probíhají jak v malé míře, kdy je získaný petrolej a benzín prodán na místním trhu, tak i ve velké míře, která zahrnuje naplňování velkých tankerů určených k exportu do světa (Ross, 2012).

Kvůli ničení ropné infrastruktury a krádežím ropy musela být produkce v mnoha místech těžby pozastavena nebo úplně zastavena. Z tohoto důvodu klesla produkce ropy v Nigérii mezi lety 2005 až 2009 o 25 %. Podle pravidelné roční zprávy *Nigerian National Petroleum Corporation* (2011) se množství poničených ropovodů v důsledku vandalizace během jednoho roku zvýšilo z 836 v roce 2010 na 2768 v roce 2011. Společnost Shell (2011) dokonce tvrdí, že bylo v letech 2006–2011 70 % ropných úniků v deltě Nigeru způsobeno záměrným narušením ropovodů za účelem nelegálního zisku ropy.

Krádeže ropy v deltě Nigeru se stávají čím dál větším a závažnějším problémem. Nejen, že výrazně snižují nigerijskou produkci ropy a odrazují potenciální investory, ale také tato činnost velkou mírou přispívá k degradaci životního prostředí v oblasti. Lidé kvůli znečištění nemohou provozovat tradiční rybolov a zemědělství, a tak si na živobytí vydělávají krádežemi ropy, čímž však jen sami zhoršují znečištění, které jim znemožnilo tradiční obživu. Jedná se tedy o začarovaný kruh, ze kterého momentálně není úniku.

Je velmi obtížné, ne-li nemožné tuto ilegální činnost místních obyvatel zastavit. Do krádeží je zapojena téměř každá vesnice v deltě. Zloději navíc kradou v noci, aby eliminovali možnost odhalení, a také oblast velmi dobře znají, takže v případě nebezpečí dokážou rychle utéct. Ropné společnosti v oblasti jsou bezmocné, neboť nemají žádné právo kohokoliv zatknout, potrestat ani nijak zasáhnout. Musí se tak spoléhat jen na nigerijskou armádu, která zde působí (Ross, 2012).

V roce 2005 byl v deltě zřízen sekretariát *The Niger Delta Peace and Security Secretariat*, složený ze zástupců občanské společnosti, vlády i ropných společností. Hlavním cílem této skupiny je řešit problémy regionu a hledat možná řešení. Podle ní přispěla k vytvoření podmínek vhodných k nelegálním krádežím ropy v deltě Nigeru řada faktorů. Mezi nejdůležitější patří velké množství nezaměstnaných mladých lidí v oblasti, přítomnost zkorumpovaných úředníků a neúčinné trestní řízení a sazby pro ty, kteří jsou z nelegálních krádeží obviněni. K dalším faktorům jsou řazeny například ochrana nebo sponzorování zločineckých skupin vládními úředníky nebo politiky, kteří si za peníze získané prodejem ukradené ropy financují politické kampaně, také existence zavedeného mezinárodního trhu s kradenou ropou v regionu západní Afriky, kde může kradená nigerijská ropa najít odbytiště (Asuni, 2009).

Vcelku zajímavé je také informace o tom, jaká část populace se na vzbouřeneckých akcích v deltě Nigeru podílí. Logicky by bylo možné předpokládat, že to budou obyvatelé, kterých se znečištěné prostředí nejvíce dotýká, a které negativně ovlivňuje. Z průzkumu Aderoju Oyefusi, který byl uskutečněn mezi 1 500 obyvateli delty, však vyšlo najevo, že se protestů proti ničení životního prostředí v deltě účastní především ti, kteří poškození nejsou. Třemi nejdůležitějšími faktory, které zvyšují pravděpodobnost, že se lidé zapojí do politického násilí, jsou nízký věk, nevzdělanost a absence rodinných příslušníků. Oyefusi dále zjistil, že nejvíce vzpour neprobíhá v oblastech s malým sociálním zabezpečením, jak by se dalo předpokládat, ale v blízkosti ropných vrtů (Collier, 2007: 46).

Nepokoje a krádeže ropy v deltě Nigeru byly zpočátku pouze vnitrostátním problémem, kterým se zabývala nigerijská vláda, jež v průběhu let dosáhla určitých pokroků. Proti zločinecké aktivitě bojuje zavíráním nelegálních trhů s ropou, zatýkáním zlodějů a převozníků ropy, zvyšováním zastoupení bezpečnostních složek v deltě a vytvářením různých iniciativ a strategií k posílení a zlepšení řízení těžebního sektoru. Nicméně tyto snahy vlády v minulosti většinou nebyly dotaženy do konce nebo nebyly udržitelné a situace se tak nadále zhoršuje.

Po roce 2005 vzrostla intenzita aktivit ozbrojených skupin v deltě, násilí se začalo stupňovat a konflikt začal mít i globální dopady. Nigerijská produkce ropy totiž začala mít výpadky a snížilo se množství exportované ropy. To se projevilo zvýšením ceny ropy ve světě. Navíc se nelegální prodej ropy rozšířil i mezi okolní státy a oslabil bezpečnostní situaci také tam. Proto by mělo být také v zájmu mezinárodní společnosti zajistit stabilitu delty Nigeru (Asuni, 2009).

V roce 2009 vyhlásil tehdejší prezident Nigérie Umaru Yar'Adua šedesátidenní amnestii pro všechny, kteří byli zapleteni do krádeží ropy a únosů pracovníků ropných společností, a nabídl jim za složení zbraní peníze a vzdělávací školení, čehož řada bojovníků využila. Tím se mu podařilo situaci v deltě alespoň trochu uklidnit a produkce ropy opět stoupla. Krátce po zavedení amnestie se však prezidentův zdravotní stav začal zhoršovat a nebyl tak schopen s touto efektivní iniciativou pokračovat. Jak dlouho bude tedy relativně klidná situace v deltě trvat, nikdo neví (BBC, 2012).

Nicméně současný prezident Goodluck Jonathan vyjádřil tomuto projektu plnou podporu a zdůraznil, že jeho dotažení do konce bude pro vládu hlavní prioritou. Prezident Jonathan navíc sám pochází z delty Nigeru, vyrůstal tam a dokonce je členem stejné etnické skupiny (Ijaw), která dominuje militantní skupině Hnutí za osvobození delty Nigeru. To by mu také mohlo zajistit určitou věrohodnost ve vyjednávání s touto skupinou (Amundsen, 2010).

Již více než půl století proudí do Nigérie velké zisky z vývozu ropy. Během této doby se však paradoxně sociální situace místních obyvatel zhoršila a navíc zapříčinila rozsáhlé znečištění hustě zalidněné těžařské oblasti na jihu země. Za požehnání označují objevení ropných ložisek v Nigérii pouze ti lidé, kteří se na ropě obohatili, tedy představitelé vlády, jejich rodiny a známí, a také ropné společnosti působící v oblasti. Zbytek obyvatelstva však vnímá objevení ropy spíše jako prokletí. O práci a zdroj obživy přišli zemědělci a také lidé v deltě Nigeru, kteří si na živobytí vydělávali tradičními činnostmi, což se kvůli úbytku zemědělské půdy a znečištění stává čím dál obtížnější. V zemi je také ve velké míře rozšířená korupce a většina peněz z ropy končí v rukách vládnoucí elity, která neinvestuje do rozvoje sociálních služeb a do států produkujících ropu odvádí jen minimální podíl z příjmů.

Obyvatelé Nigérie jsou samozřejmě nespokojeni a s touto situací v zemi nesouhlasí. Nejhuř jsou na tom obyvatelé delty Nigeru, kteří přišli o původní způsob obživy a navíc trpí degradací životního prostředí a nepokoji v regionu, kde dlouhá léta poklidně žili. Proto se právě zde začaly formovat povstalecké ozbrojené skupiny, které požadují spravedlivější přerozdělování ropných příjmů a zastavení znečišťování oblasti. Jako zdroj příjmů slouží těmto skupinám peníze z nelegálního navrtávání do ropovodů a krádeží ropy. Tím však způsobují úniky ropy do okolního prostředí a přispívají tak k celkovému znehodnocování oblasti.

2. 3. Environmentální dopady

Nigérie, podobně jako mnoho dalších rozvojových zemí, čelí velkému množství environmentálních problémů. Tyto problémy jsou v Nigérii navíc umocněny zásobami nerostného bohatství a s tím spojenou těžbou, znečištěním a degradací životního prostředí. V této kapitole budou přiblíženy hlavní environmentální problémy Nigérie spojené s těžbou. Druhá část kapitoly pak bude zaměřena na úniky ropy v oblasti delty Nigeru, jeden z nejaktuálnějších a největších ekologických problémů, kterým Nigérie v dnešní době čelí. Dále pak budou analyzovány důsledky této ekologické katastrofy na tamní ekosystém.

2. 3. 1. Environmentální problémy v zemi

Situace v zemi a s ní i podoba životního prostředí se začala měnit již od roku 1956, kdy byla v deltě Nigeru objevena ropa. Následovala ropná éra v 70. letech 20. století a v roce 1971 se Nigérie stala členem Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC, 2013). Zemědělství již nadále nebylo hlavním pilířem ekonomiky a začalo docházet k velmi rychlé industrializaci a populačnímu růstu. Rozmach v ropném sektoru poté přiměl pracovní sílu k migraci z venkova do městských center (Echefu, Akpofure, 2003). Podle Světové banky (2013b) žilo ve městech v roce 1970 jen 23 % obyvatel, v roce 1990 už 35 % a statistiky z roku 2011 hovoří dokonce o 50 % obyvatel země. Města však na nápor nových obyvatel nebyla připravena. Chyběla vhodná rozvojová politika či strategie vlády, která by řídila migraci a přizpůsobovala se populačnímu růstu rozšiřováním infrastruktury a zvyšováním dostupnosti sociální služeb.

Situace vyústila přeplněnými městy s velmi špatnými životními podmínkami a vznikem slumů na jejich okrajích (Omofonmwan, Osa-Edoh, 2008). Například Lagos, bývalé hlavní město Nigérie, byl v roce 2012 vyhlášen třetím nejhorším obyvatelným městem světa. Ve výzkumu společnosti *Economist Intelligence Unit* (2012: 6), hodnotící nejlepší nebo nejhorší životní podmínky 140 měst z celého světa, byl Lagos zařazen na 138. místo. Každé město bylo vyhodnoceno v rámci pěti rozsáhlých kategorií – stabilita, zdravotní péče, kultura a životní prostředí, vzdělání a infrastruktura, a podle dosaženého skóre 1–100, kde 1 znamená nepřijatelné životní podmínky a 100 ideální místo pro život, zařazeno do žebříčku. Lagos dosáhl skóre jen 39 bodů ze 100. Světová banka (2013b) dokonce uvádí, že v roce 2009 mělo navzdory

zásobám ropy v Nigérii jen 51 % obyvatelstva přístup k elektřině. Problémem je také nekvalitní nebo chybějící kanalizační a vodovodní zařízení.

Z rychlé urbanizace a přelidnění měst plyne většina environmentálních problémů Nigérie, protože s přibývajícím obyvatelstvem se zhoršují také podmínky životního prostředí. Nadměrný chov a pastva způsobují erozi půdy a desertifikaci, což může být pro přelidněnou zemi velmi nebezpečné. Nejen, že ubývá zemědělská půda a snižuje se její úrodnost, ale hrozí také nebezpečí šíření nemocí nebo vypuknutí hladomoru. Desertifikace je zřetelná hlavně na severu země, kde zčásti zasahuje Sahara (Omofofomwan, Osa-Edoh, 2008).

Dalším problémem je odlesňování. Lesy jsou důležitým poskytovatelem mnoha užitečných produktů. Zpráva FAO³¹ z r. 2006, hodnotící stav lesů a lesního hospodářství v 229 zemích světa, však zařadila Nigérii mezi 10 zemí s největší celkovou ztrátou lesní plochy za rok v rozmezí let 2000 až 2005. Průmysl a přelidněná města přispívají také k znečištění vzduchu a vody, která je ve většině nigerijských měst kontaminovaná. Vzrostlo také množství odpadu, především biologicky nerozložitelných materiálů, jako jsou třeba plasty (Omofofomwan, Osa-Edoh, 2008).

2. 3. 2. Úniky ropy v deltě Nigeru

Největším zdrojem environmentálních problémů v zemi jsou však úniky ropy v deltě Nigeru, oblasti při pobřeží Guinejského zálivu na jihu země. Tento region má rozlohu kolem 75 tisíc km² a je domovem asi 30 milionů obyvatel původem ze 140 různých etnických skupin. Delta Nigeru je oblast bohatá na celou řadu obnovitelných a neobnovitelných přírodních zdrojů, zejména však na ropu a zemní plyn. Zahrnuje devět nigerijských států produkujících ropu, díky čemuž se tato oblast stala motorem nigerijské ekonomiky. Mezi tyto státy patří Ondo, Edo, Delta, Bayelsa, Rivers, Imo, Abia, Akwa Ibom a Cross River (viz Mapa č. 2). Podle CIA (2013) tvoří právě ropa a petrolejářské produkty 95 % veškerého exportu země a zajišťují 95 % devizových příjmů, což činí Nigérii jednou z nejzávislejších zemí na ropě na celém světě.

Úniky z ropných vrtů nebo ropovodů způsobují znečištění vzduchu, vody i půdy a navíc za sebou zanechávají většinou nenávratně zdevastovaný ekosystém. Těžba ropy

³¹ *Food and Agricultural Organization of the United Nations*

zde probíhá již více než 50 let. Poprvé byla objevena v roce 1956 v oblasti Oloibiri³² petrolejářskou společností *Royal Dutch Shell*, dříve známou jako *Shell British Petroleum*. Kromě nigerijské vlády a Shell v oblasti působí i další nadnárodní ropné společnosti, jako například Eni, Chevron, Total nebo Exxon Mobil (Amnesty International, 2009).

Hlavním představitelem ropného průmyslu v zemi je však *Shell Petroleum Development Company of Nigeria (SPDC)*. Jedná se o společný podnik zahrnující nigerijskou ropnou společnost *Nigeria National Petroleum Corporation (NNPC)*, která je držitelem 55% podílu, společnost Shell s 30% podílem, *Elf Petroleum Nigeria LTD (EPNL)* držící 10% podíl a Agip s podílem 5 %. V rámci spolupráce s těmito ropnými společnostmi řídí nigerijská vláda průzkum a výrobní činnost v Nigérii (Shell, 2012b).

Od nalezení ropy se oblast delty Nigeru změnila k nepoznání. Asi největším rozdílem jsou všudypřítomné, kilometry dlouhé ropovody hyzdící kdysi úrodnou oblast a ropnými úniky zdevastované životní prostředí. Neexistují přesná data nebo studie o tom, ke kolika únikům ropy na území Nigérie vlastně v minulosti došlo. Většina dat vychází z počtu, který ropné společnosti nahlásily Ministerstvu ropných zdrojů³³, které dohlíží na všechny ropné průmyslové aktivity v zemi a zajišťuje soulad s platnými zákony a předpisy země. Společnost Shell jako jediná veřejně uvádí počet ropných úniků, ale podle odborníků jsou tato data podhodnocená, množství je ve skutečnosti mnohem větší (Amnesty International, 2009).

To potvrzují i lidé, kteří v deltě Nigeru žijí a úniky ropy zažívají na vlastní kůži. Podle nich se informace o ropných únicích v dokumentech sepsaných Shell neshodují se skutečností. Například data, kdy podle Shell začala ropa unikat, se liší s výpověďmi místních až o týdny. Množství uniklé ropy, které Shell odhaduje, je podle nich také značně podhodnocené (Journeyman Pictures, 2012).

Ministerstvo ropných zdrojů uvádí, že mezi lety 1976–1996 došlo na území Nigérie k 4 835 menším či větším ropným únikům. Místní i mezinárodní environmentální odborníci se však shodují, že systém hlášení ropných úniků v deltě Nigeru byl po celá desetiletí nefunkční a odhady ministerstva ropných zdrojů tedy neodráží skutečné množství ropných havárií. Podle UNDP bylo v rozmezí let 1976–2001 zaznamenáno více než 6 800 ropných úniků (Amnesty International, 2009).

³² stát Bayelsa, delta Nigeru (viz Mapa č. 2)

³³ *Department of Petroleum Resources*

Oblast delty Nigeru však není obdařena jen nalezišti ropy a zemního plynu, patří také k nejobdařenějším deltám světa, co se přírodních podmínek týče. Jedná se o největší říční deltu v Africe a třetí největší na světě (UNEP, 2011: 20). Nachází se zde dobrá zemědělská půda, rozsáhlé lesy a dobré podmínky pro rybolov (Amnesty International, 2009).

Hojně se zde vyskytují také například mangrovy, typická rostlinná společenstva vyskytující se v deltách řek tropických a subtropických oblastí. Podle FAO (2006), můžeme zhruba 50 % z celkové plochy mangrovů na světě najít v 5 zemích. Jednou z těchto pěti zemí je Nigérie. Mangrovy jsou lesní ekosystémy výjimečné svojí tolerantností vůči soli a bahnitým půdám. Nejen, že slouží jako ochrana před větrem a vlnami během hurikánů a bouří, ale přispívají také k stabilizaci půdy a zároveň ji chrání před erozí. Navíc díky filtraci sedimentů a znečišťujících látek zlepšují kvalitu vody a zadržují živiny. Také vstřebávají přebytečné dusičnany a fosforečnany, čímž zabráňují kontaminaci vody (Mangrove Action Project, 2013).

Pro většinu obyvatel žijících v pobřežních oblastech tropického pásma se však navíc mangrovy staly základním zdrojem obživy. Slouží jako zásobárny dřeva, paliva, mořských plodů, ryb, léčiv a jiných potravin. Mangrovová společenství a jejich kořenové systémy totiž poskytují živiny a vytváří příznivé podmínky pro tření různých druhů ryb a korýšů. S přibývajícími ropnými úniky a průmyslovou aktivitou v oblasti delty Nigeru však dochází k degradaci životního prostředí a úbytku mangrovů. Výsledkem je mimo jiné úbytek ryb a nižší výnosy (FAO, 2006). Ekosystém v této oblasti je velmi křehký a díky nešetrné těžbě zdevastovaný natolik, že ochránci životního prostředí začali tuto oblast označovat jako *hlavní město světového ropného znečištění* (BBC, 2010).

Od 50. let 20. století, kdy zde těžba začala, dochází k soustavnému ničení životního prostředí, což zásadně ovlivňuje život místních komunit. Podle Nnima Bassey, hlavního představitele *Friends of the Earth*, organizace bojující proti environmentálním katastrofám, dochází v deltě k minimálně jednomu úniku ropy denně. Tyto úniky ničí faunu i flóru, způsobují odlesňování a v neposlední řadě kontaminují půdu a vodu. Uniklá ropa však neničí pouze oblast, ve které došlo k havárii, ale důsledky této katastrofy pocítují i obyvatelé kilometry vzdálených vesnic. Kontaminovanou vodu nelze nadále pít ani používat při vaření a zasaženou půdu nelze nadále obdělávat. Těžba ropy je navíc soustředována v oblastech, které jsou významnými lovišti ryb (Journeyman Pictures, 2012).

Human Development Report (2006) uvádí, že se v oblasti delty Nigeru nachází více než 13 000 vesnických osad. Populace v 94 % z nich nepřesahuje 5 000 obyvatel. Lidé v tomto regionu si vydělávali na živobytí díky přírodnímu prostředí, které je obklopovalo. Kvalita a udržitelnost životního prostředí je pro ně klíčová. Z důvodu kontaminace celé oblasti a ropného znečištění však přišly o práci a zdroj obživy stovky tisíc lidí. Nejvíce jsou postiženi chudí lidé závislí na tradičním živobytí, jako je rybaření nebo samozásobitelská zemědělská výroba. (Amnesty International, 2009)

Dříve měli obyvatelé delty tolik ryb, že co nesnědli, to prodali. Dnes nemohou ani uživit rodinu. Proto většina lidí v rybaření pokračuje, i když je voda znečištěná a ryby, které nezahynuly, jsou cítit po ropě (Journeyman Pictures, 2012). Report UNDP (2006), hodnotící situaci v deltě Nigeru, uvádí, že si téměř 60 % obyvatel delty vydělává na živobytí aktivitami souvisejícími s využíváním obnovitelných přírodních zdrojů (zemědělství, rybaření, lesní produkty). Bažina v deltě Nigeru byla nezbytná pro obživu mnoha vesnic. Dřevo stromů poskytovalo stavební materiál, z palmových listů se vyrábělo lokální víno prodávané ve městě a rybolov představoval základní zdroj obživy. Nic z toho však není nadále možné. Ekosystém je zničený, půda a voda kontaminovaná. Lidé žijící v deltě porovnávají tamní situaci s únikem ropy v Mexickém zálivu a také přístup prezidenta Spojených států amerických Baracka Obamy k vzniklé situaci. Jsou si vědomi dvojitého měřítka, co se týče zodpovědnosti za škody způsobené v západním světě a v rozvojových zemích. Delta Nigeru je v krizi od počátku těžby v 50. letech, pokud dojde k únikům, vláda s tím nic nedělá (Journeyman Pictures, 2012).

Kromě ropných skvrn znečišťuje oblast také spalování zemního plynu, který je produkován při získávání ropy ze země. I přes to, že je toto spalování považováno za neohospodárné, neekologické a zdraví nebezpečné, praktikuje se po celá desetiletí. A to i přes zákaz nigerijské vlády z roku 1984. Také budování infrastruktury a ropovodů nezbytných pro těžbu, způsobily rozsáhlé škody na životním prostředí, jelikož společnosti, které získají povolení, mohou budovat i na půdě používané pro zemědělství a rybolov. Navzdory výdělkům z ropy žije většina obyvatel delty Nigeru v chudobě. Podle nigerijského zákona nemají místní komunity žádný nárok na ropu nebo zemní plyn, které se v této oblasti těží a jejichž těžba nenávratně ničí jak jejich zdraví, tak životní prostředí kolem nich (Amnesty International, 2009).

2. 3. 3. Případová studie – Ogoniland, delta Nigeru

Jednou z nejhůře postižených oblastí delty Nigeru je asi 1 000 km² rozlehlý region Ogoniland ve státě Rivers čítající asi 830 000 obyvatel. Těžební aktivita zde začala pod vedením *Shell Petroleum Development Company of Nigeria* již v 50. letech 20. století. Po zahájení těžby se však i tady začaly projevovat negativní environmentální dopady těžby. Situace se nezlepšila ani po roce 1960, kdy Nigérie získala nezávislost na Velké Británii. Úniky ropy a požáry byly totiž navíc umocněny nigerijskou občanskou válkou, při které byla poničena nebo zničena velká část infrastruktury a zařízení ropného průmyslu a rozšířilo se znečištění. Místní lidé si však brzy začali uvědomovat svá práva a začali projevovat svou nespokojenost. Ta vyústila v protesty proti ropným společnostem a žádostmi o ukončení těžby.

Nejvýraznější osobností z řad protestujících byl ochránce práv obyvatel delty Nigeru a nigerijský spisovatel Ken Saro-Wiwa, který v roce 1990 dokonce založil Hnutí za přežití národa Ogoni³⁴, čímž se mu podařilo přilákat mezinárodní pozornost k nadnárodním ropným korporacím působícím v oblasti a jejich nešetrným praktikám vůči životnímu prostředí. Kromě nespokojenosti s chováním ropných společností kritizovalo toto hnutí také nigerijskou vládu a její nedostatečné intervence a prosazování environmentálních předpisů a nařízení v oblasti ropné politiky. Členové hnutí poté představili vládě návrh vlastního zákona, kde hájili práva ogonijského národa a odkazovali se na poničené životní prostředí. V roce 1993 demonstrovalo na 300 000 lidí reprezentující národ Ogoni včetně Saro-Wiwy za účelem zisku podílu z výnosů ropy a větší autonomie. Demonstrace však neskončily příliš pokojně, ale kvůli přetrvávajícímu násilí a protestům byla těžba v témže roce zastavena (UNEP, 2011).

Výsledkem této neklidné situace bylo zatčení Saro-Wiwy a dalších osmi stoupenců kmene Ogoni, kteří byli obviněni z navádění k zločinu a násilí a shledáni zodpovědnými za smrt čtyř představitelů Ogoni, kteří byli zabiti během konfliktu, který propukl při jednání s nigerijskou vládou. Samotný Saro-Wiwa se však jednání ani neúčastnil, jelikož mu to nebylo povoleno. Následoval speciálně svolaný soudní proces, který se podle nezávislých svědků nesl v dost nespravedlivém duchu. Podle nich se proces odchyloval od zákonů jak nigerijské ústavy, tak i konceptu mezinárodních lidských práv. Obvinění z vraždy neměli ani právního zástupce ani možnost odvolání

³⁴ *Movement for the Survival of the Ogoni People (MOSOP)*, Ogoni – domorodý národ obývající region Ogoniland v jihovýchodní části delty Nigeru po stovky let

a byli uznáni vinnými. Saro-Wiwa a 8 dalších představitelů národu Ogoni bylo 10. listopadu 1995 popraveno (Clean the Niger Delta, 2010).

Podle mého názoru šlo o jasně promyšlený plán nigerijské vlády odstranit nepohodlné aktivisty, kteří se snažili zastavit těžbu v deltě Nigeru a demonstracemi zastrašit ropné společnosti působící v oblasti. Hlavní představitelé Nigérie si velmi rychle uvědomili, o jak velké zisky z ropy by v případě odchodu ropných společností přišli, a rozhodli se nové potenciální protestanty z řad místních obyvatel důrazně varovat radikálním a nespravedlivým odsouzením několika aktivistů. A samozřejmě také společnost Shell měla své důvody uklidnit situaci v zemi. Nejen, že jí protesty ze strany kmene Ogoni a vzrůstající zájem médií po celém světě kazily pověst, ale také ona by v případě ukončení spolupráce s nigerijskou vládou přišla o nemalé zisky, a tak pomohla Nigérii proces uskutečnit, nebo se mu minimálně nepokusila zabránit.

Moji domněnku potvrzuje i fakt, který později vyšel najevo, a to, že advokáti obžalovaných odstoupili, protože byl podle nich soudní proces zmanipulovaný nigerijskou vládou a věděli, že nemají šanci soud vyhrát. Mnoho svědků, kteří svědčili proti Saro-Wiwovi a dalším následně přiznali, že byli podplaceni nigerijskou vládou. Někteří dokonce vypověděli, že jim za křivé svědectví byla nabídnuta pracovní místa u společnosti Shell (Entine, 2009).

Podle britského deníku The Telegraph (2009) se Owens Saro-Wiwa, bratr odsouzeného Kena Saro-Wiwy, ve snaze zachránit bratra několikrát sešel s Brianem Andersonem, jedním z hlavních vysoce postavených představitelů Shell v Nigérii. Ten mu podle jeho slov naznačil, že pokud spolu s kmenem Ogoni skončí kampaň proti společnosti Shell a splní jeho tři podmínky, záchrana jeho bratra by sice byla obtížná ale ne nemožná.

Anderson požadoval tiskové prohlášení popírající devastaci životního prostředí v Ogonilandu v nigerijských novinách, odvolání protestů proti Shell a nigerijské vládě na mezinárodní úrovni, a poslední podmínkou bylo stažení dokumentu o ropných vrtech na stanici Channel Four. Ken Saro-Wiwa však bratrovy snahy o záchranu i tuto nabídku odmítl s tím, že se situace uklidní a protesty skončí pouze tehdy, pokud bude volný a společnost Shell bude souhlasit s vyjednáváním s Hnutím za přežití národa Ogoni. V roce 1996, tedy rok po popravě devíti aktivistů, zveřejnila společnost Shell videokazetu, na které pan Brian Anderson sice přiznává, že se s Owensem Saro-Wiwou sešel, nicméně popírá, že by mu učinil podobnou nabídku (The Telegraph, 2009).

Již od roku 1996 žalují nejrůznější instituce zabývající se problematikou lidských a environmentálních práv ropnou společností *Royal Dutch Shell*. Příklad se začal řešit až po 13 letech v roce 2009, kdy tuto společnost zažalovali příbuzní devíti oběšených představitelů Ogoni. Soud se konal v New Yorku a byl umožněn díky speciálnímu zákonu³⁵, který umožňuje cizincům řešit závažné porušení lidských práv, ke kterým došlo mimo území USA, využitím amerických federálních soudů (Clean the Niger Delta, 2010).

I přes snahy Shell soudu zabránit, byla tato britsko-nizozemská petrolejářská společnost podle britské zpravodajské stanice BBC (2009) obviněna ze spoluviny na nespravedlivém usvědčení a popravení 9 aktivistů Ogoni včetně zásobování nigerijské vlády zbraněmi a napomáhání ozbrojeným vládním skupinám zasahovat proti protestujícím aktivistům, bojujícím za svá práva a čisté životní prostředí.

Soudní proces mezi pozůstalými a společností Shell se uskutečnil v červnu roku 2009. Společnost Shell souhlasila s mimosoudním vyrovnáním ve výši 15,5 milionu amerických dolarů rodinám pozůstalých. Trvá však od začátku na tom, že obvinění nejsou pravdivá a odmítá jakýkoliv podíl odpovědnosti za odsouzení a následné oběšení 9 představitelů Ogoni. Podle prohlášení zveřejněného na stránkách Shell, se tato společnost snažila přesvědčit nigerijskou vládu, aby odsouzeným udělila milost. Odškodnění rodinám nenabídla z pocitu viny ale údajně proto, aby uklidnila situaci v Ogonilandu a započala usmiřovací mírový proces. Peníze by měly sloužit k pokrytí nákladů žalobců a k financování fondu, ze kterého by se měly podporovat vzdělávací iniciativy, rozvoj dovedností, zemědělství a malých podniků v oblasti. Podle Shell je toto finanční odškodnění správným krokem vpřed a věří, že pomůže udržet mír a stabilitu v oblasti a taktéž pomůže obyvatelům Ogonilandu začít znovu (Shell, 2009).

³⁵ *Alien Tort Statute*

2. 3. 4. Bodo, Ogoniland

Přestože už v Ogonilandu těžba od roku 1993 z důvodu masivních protestů místních obyvatel neprobíhá, nachází se zde stále ropovody, které nebyly vyřazeny z provozu nebo které přepravují ropu vytěženou z jiných míst v deltě Nigeru. Tyto opuštěné ropovody však postupně vlivem přírodních procesů chátrají a nejsou dostatečně udržovány. Tím se stávají potenciálním zdrojem kontaminace a přispívají tak k znečištění, které zde vzniklo v průběhu předchozí těžby a nebylo dodnes i přes opakované pokusy oblast vyčistit adekvátně eliminováno. Nikdo vlastně neví, jestli jsou ropovody či přepravní kontejnery volně se vyskytující v přírodě plné nebo prázdné, případně co přesně obsahují. Jisté je jen to, že kovové předměty lehce podléhají korozi a hrozí tedy kontaminace půdy těžkými kovy a nové úniky ropy do prostředí, i když zde již těžba neprobíhá. Další hrozbou jsou také povstalecká hnutí a ozbrojené skupiny v oblasti, pro které představují opuštěné ropovody velmi snadný způsob, jak si nelegálně obstarat ropu.

V poslední době došlo v oblasti Ogoniland ke dvěma významným únikům ropy, a to v srpnu a v prosinci roku 2008 ve městě Bodo. Ropné havárie byly způsobeny přírodní korozi, která zapříčinila na jednom z ropovodů Shell, přepravující ropu z jiných částí delty, závadu. V obou případech unikala ropa do prostředí více než 70 dní, než byla závada opravena. Tento ropný únik ovlivnil život asi 70 000 lidí (UNEP, 2011). Území Ogonilandu navíc patří k nejhustěji osídleným zónám v celé Africe. Nejlidnatější oblasti³⁶ se bohužel nachází v těsné blízkosti největších ropných vrtů a ropovodů (Watts, 2004).

Ropa kontaminovala půdu, kterou lidé dříve obdělávali a vlivem kontaminace vody se ryby, které nezahynuly, přesunuly do čistějších vod a ty které zůstaly, byly příliš znečištěné a byly cítit po ropě. Cena ryb a dalších potravin na místních trzích tedy výrazně stoupla a mnoho rodin si již nadále nemohlo dovolit dostatečně výživnou stravu. Až po osmi měsících, během kterých obyvatelé tížili nedostatek potravin, si společnost Shell konečně uvědomila vážnost situace, avšak nabídla komunitě v Bodo jen směšně malé zásoby potravin v žádném případě nevystačující potřebám tak početné komunity (UNEP, 2011).

Ani po třech letech nebyla oblast od těchto ropných úniků stále dostatečně vyčištěna a místní, kteří se po stovky let věnovali tradičním způsobům obživy, teď jen

³⁶ Místy i více než 1 500 osob/km²

obtížně hledají jiné zaměstnání (Amnesty International, 2009). Studie UNEP (2011), hodnotící environmentální dopady těžby v minulosti a současné úniky ropy v Ogonilandu, dospěla k závěru, že obnova životního prostředí v této oblasti je sice možná, ale trvala by pravděpodobně 25–30 let. Aby k ní navíc mohlo dojít, je podle UNEP zapotřebí vytvořit fond s počátečním kapitálem 1 mld. USD, do kterého by měla přispět vláda i ropný průmysl. Oblast Ogonilandu je totiž i po mnoha letech silně kontaminovaná a to i v místech, které vypadají nedotčeny. Podzemní voda, která napájí studny je však znečištěná ropou, což bezprostředně ohrožuje zdraví místních obyvatel. V některých komunitách byla voda dokonce kontaminovaná benzenem, tedy látkou, která způsobuje rakovinu.

Obyvatelům Ogonilandu i celé delty Nigeru však už začíná docházet trpělivost a přestávají doufat, že někdy dojde k řádnému vyčištění celé oblasti. Místní lidé přišli o práci, žijí ve znečištěném prostředí, které je ohrožuje na zdraví, a z ropných příjmů získávají státy delty jen zanedbatelnou částku, která navíc není využívána k rozvoji zdejší infrastruktury ani sociálních služeb. Většina domácností v deltě Nigeru nemá dostatek pitné vody ani přístup k elektřině. Proto se obyvatelé delty rozhodli vzít situaci do vlastních rukou.

V roce 2008 zahájili čtyři nigerijští farmáři³⁷ pocházející z vesnic Goi (Ogoniland), Ikot Ada Udo (Akwa Ibom) a Oruma (Bayelsa) v deltě Nigeru společně s environmentální organizací *Milieudefensie (Friends of the Earth)* jedinečný právní případ. U nizozemského civilního soudu v Haagu zažalovali společnost Shell kvůli ropným únikům, které kontaminovaly jejich rybníky a zemědělskou půdu a zničili tak jejich živobytí. Po ropném gigantu požadují kompenzaci za zničené životní prostředí a ekonomickou ztrátu, vyčištění kontaminované oblasti a kontrolu a zajištění ropovodů, aby se předešlo ropným haváriím do budoucna. Podle společnosti Shell však byly ropné úniky způsobeny ozbrojenými skupinami v deltě, které se nelegálně navrtávají do ropovodů a kradou ropu. Navíc prý už k vyčištění oblasti došlo, a vláda byla s výsledkem spokojena. Jedná se o vůbec první případ, kdy je společnost registrovaná právě v Nizozemsku, žalovaná u tamního soudu za znečištění nebo porušování lidských práv v rozvojové zemi (Smith-Spark, 2012).

Výsledkem tohoto soudního procesu, který skončil na začátku roku 2013, bylo bohužel zamítnutí požadavků nigerijských farmářů, s výjimkou jednoho, kterému se

³⁷ Postupně se k nim přidávali další farmáři

podařilo uspět. V jeho případě uznal soud společnost Shell vinnou za porušení povinnosti řádně zajistit ropnou infrastrukturu a zamezit tak zlodějům dostat se k ropě a způsobit tak environmentální škody. Výše odškodnění a rozsah škody, která byla farmáři způsobena, jsou předmětem dalších soudních jednání, která však v době psaní bakalářské práce ještě neproběhla. Jisté je ale to, že se neúspěšní farmáři pokusí odvolat (CBC, 2013).

2. 3. 5. Průmyslové a environmentální předpisy v Nigérii

Z degradace životního prostředí a porušování lidských práv v deltě Nigeru však nelze vinit pouze ropné společnosti působící v oblasti. Svou část vinny nese zcela jistě také nigerijská vláda, která nedostatečně kontroluje ropné aktivity v zemi a v případě ropného úniku či požáru neřeší situaci dostatečně rychle. Podle mezinárodního práva má vláda státu za úkol respektovat, chránit a uspokojovat lidská práva. Měla by se snažit předcházet jejich porušování a dohlížet na to, že je nebudou porušovat ani další aktéři jako jsou např. ropné společnosti.

Vzhledem k tomu, co se v deltě Nigeru děje, je jasné, že vláda tento úkol nesplnila. Ropné společnosti působí v oblasti po celá desetiletí bez dostatečných směrnic a nařízení, které by řídily a kontrolovaly jejich činnost. Je třeba vytvořit regulační systém, pomocí něhož by Nigérie kontrolovala, zda nejsou porušována lidská práva a který by obsahoval postupy, jak jednat při environmentálních problémech jako jsou například úniky ropy a požáry. Takový systém však bude fungovat jen za předpokladu, že se spolu s pravidly vytvoří také mechanismy, které budou sloužit k prošetřování, potrestání a odškodňování.

Podle nigerijského zákona musí ropné společnosti působící v Nigérii splňovat normy sdružení *American Petroleum Institute* (API) a také standardy americké společnosti *American Society of Mechanical Engineering* (ASME). (Amnesty International, 2009). API je mezinárodně uznávané obchodní sdružení, které zastupuje americký průmysl ropy a zemního plynu. Některými ze zásad tohoto sdružení jsou například: „Ve spolupráci s ostatními řešit problémy, které vznikly při manipulaci či likvidaci nebezpečných látek při naší činnosti“ nebo „Rozpoznat a reagovat na obavy komunity ohledně našich surovin, výrobků a naší činnosti“ či „Učinit bezpečnost, zdraví a životní prostředí prioritou v našem plánování a rozvoji nových výrobků a zpracovávání“ (API, 2011).

Kromě norem sdružení API se musí ropné společnosti ze zákona řídit také normami společnosti ASME, jejímž cílem je pomoci globálním společenstvím rozvíjet, šířit a uplatňovat technické znalosti. Nejdůležitějšími zásadami této společnosti jsou například „Přijmout různorodost a respektovat důstojnost a kulturu všech lidí“ nebo „Vážet si a pečovat o životní prostředí a přírodní či umělé zdroje“ (ASME, 1996–2013).

Jedním z nejdůležitějších právních předpisů týkajících se ropy a zemního plynu v Nigérii je *Petroleum Act* z roku 1969, zabývající se licencemi (průzkum, hledání a těžba ropy), průmyslovými těžebními smlouvami, ukončením nebo odebráním licence či smlouvy, poplatky apod. (*Petroleum Act*, 1969). Dalším předpisem zabývajícím se licencemi a povoleními k výzkumu je *Oil Pipeline Act* z roku 1956, třetím hlavním předpisem v zemi je *Department of Petroleum Resources, Environmental Guidelines and Standards for the Petroleum Industry in Nigeria* přizpůsobený roku 2002, který se zabývá environmentálními zásadami těžby včetně například nakládání s odpadem a ropnými úniky (Amnesty International, 2009).

Na rozdíl od předpisů regulujících průmyslovou aktivitu, které byly vytvořeny krátce po zahájení těžby v Nigérii, jsou environmentální nařízení poněkud mladšího data. Většina vznikla dokonce až desítky let po začátku těžby. Dá se tedy říci, že po celá desetiletí působily v oblasti delty Nigeru ropné společnosti jen s minimální kontrolou a regulací v environmentální oblasti. Až v roce 1988 byl například založen Federální úřad pro ochranu životního prostředí, (později Ministerstvo pro ochranu životního prostředí), tedy až po celých třiceti dvou letech téměř nekontrolované těžby, kdy degradaci v zemi nebyla věnována dostatečná pozornost. Toto ministerstvo má za úkol hodnotit environmentální dopady těžby, vyšetřovat ropné skvrny a dbát na jejich následné zlikvidování (Amnesty International, 2009). Funkci detekce ropných úniků však v roce 2006 převzal speciální úřad *National Oil Spill Detection and Response Agency*. Jeho hlavním úkolem jsou preventivní opatření, účinná a rychlá odezva na úniky ropy a zajištění vyčištění a obnovení všech zasažených oblastí a v neposlední řadě dosažení udržitelného rozvoje (NOSDRA, 2012).

I přes úsilí nigerijské vlády vytvořit funkční kontrolní systém ropného průmyslu v zemi, není v otázce ochrany životního prostředí vidět žádný velký pokrok. Snaha o regulaci ropných aktivit v zemi naráží na nedostatečně vyvinutý systém vymahatelnosti environmentálních zákonů a odškodnění. Z průzkumu organizace Amnesty International (2009) vyplývá, že nigerijským úřadům zabývajícím se životním prostředím chybí prostředky k vykonávání jejich práce. Pracovníci nemají dostatek

dopravních prostředků k vyjíždění na místo ropné nehody, využívají většinou špatně vybavené nebo zčásti nefunkční laboratoře k analýze vzorků a často jsou přímo odkázáni na pomoc ropných společností. Není se tedy čemu divit, že v případě úniku ropy jsou to právě ropné společnosti, které dokumentují rozsah nehody, množství uniklé ropy a dopad na životní prostředí. Aby však šlo o objektivní posouzení situace, měli by se na místě sejít zástupci komunity, ropných společností a také úřadů zabývajících se ochranou životního prostředí.

Závěr

Hlavním cílem této práce byla analýza a zhodnocení ekonomických, politicko-sociálních a environmentálních dopadů těžby a vývozu nerostných surovin, zejména ropy a zemního plynu, v Nigérii. Domnívám se, že se stanovený cíl práce podařilo splnit.

Odpověď na moji první výzkumnou otázku, zda se stalo pro Nigérii objevení ropy na jejím území požehnáním nebo spíše prokletím, je jednoznačná a z analýzy politicko-sociálních dopadů také zřejmá. Za požehnání považují objevení ropy na nigerijském území hlavně ti, kteří se na jejím vývozu obohatili. Z důvodu dlouholeté korupce v zemi končí obrovské množství ropných příjmů v rukách vládnoucí elity, její rodiny a známých. Obyčejní lidé na ropě nezbohatli. Naopak se od roku 1958, kdy zde těžba ropy začala, zvýšil počet obyvatel, kteří žijí za méně než 1,25 USD na den. Nešetrná těžba ropy v deltě Nigeru navíc znehodnocuje životní prostředí a znemožňuje tak místním obyvatelům provozovat rybolov a zemědělství, jež pro ně byly původním zdrojem obživy. Navíc má znečištěné prostředí dopad na jejich zdravotní stav. Špatnou životní situaci místních obyvatel potvrzuje také indikátor lidského rozvoje *Human Development Index*, v rámci něhož se Nigérie umístila na 153. místě ze 186 hodnocených zemí.

V práci bylo dále zjišťováno, do jaké míry ovlivňuje těžba a vývoz ropy rozvoj Nigérie. Z analýzy ekonomických dopadů vyplývá, že nigerijská ekonomika je silně závislá na exportu ropy. Zisky z ropy jsou však nestálé a závisí na vyprodukovaném množství a ceně této komodity na světových trzích. Nestálé příjmy se špatně spravují a v případě, že se sníží, může v zemi vypuknout krize. Z důvodu přílišné koncentrace na ropný průmysl je současně opomíjen zemědělský sektor, který má velký potenciál diverzifikovat ekonomiku a zajistit Nigérii potravinovou bezpečnost. Ropa se navíc vyváží nezpracovaná a tudíž za nižší zisky. Pokud by Nigérie investovala do rozvoje zpracovatelského průmyslu, stouply by její příjmy a navíc by se vytvořila nová pracovní místa. Ekonomická prosperita je také bržděna konflikty v místech těžby a korupcí.

Dále jsem zkoumala, proč se Nigérii nedaří využít zisky z ropy ve prospěch svých obyvatel a prosperity země. Jedním z hlavních identifikovaných důvodů je špatná správa ropných příjmů a také fakt, že Nigérie patří mezi nejvíce zkorumpované země světa. Peníze z prodeje ropy zmizely z velké části v kapsách jen velmi malého procenta obyvatel, a to co zbylo, není efektivně využíváno k rozvoji infrastruktury ani sociálních

služeb. Pro většinu obyvatel se tak skoro nic nezměnilo. Tedy změnilo, ale paradoxně k horšímu. Jednostranné zaměření ekonomiky na ropu, ale zejména velké znečištění životního prostředí v těžebních oblastech, znamenalo úpadek tradičního způsobu obživy – zemědělství a rybolovu. Lidé z postižených oblastí nejsou nadále schopni uživit své rodiny a svou nespokojeností a frustrací eskalují sociální napětí.

Podkapitola environmentálních dopadů analyzovala důsledky těžby ropy pro životní prostředí. Jak bylo již dříve zmíněno, jedním z největších dopadů těžby je znečištěné životní prostředí v deltě Nigeru. Téměř denně zde dochází k únikům ropy, které znehodnocují celou oblast. Delta Nigeru navíc patří k nejobdařenějším deltám světa, co se přírodních podmínek týče. Nachází se zde úrodná zemědělská půda a také příhodné podmínky pro rybolov. Z důvodu nešetrné těžby je však ekosystém zničený, půda a voda kontaminovaná, a lidé, kteří byli závislí na tradičním způsobu obživy, přišli o práci a byli uvrženi do chudoby.

Na poslední výzkumnou otázku, zda má Nigérie do budoucna šanci zbavit se problémů spojených s těžbou a vývozem ropy, odpovídám kladně. Myslím, že šanci určitě má. Nigérie má k dispozici dostatek přírodních, ale i lidských zdrojů, a má tak potenciál zajistit svým obyvatelům dobrou životní úroveň, ale také si vybudovat prosperující ekonomiku, čímž by se stala významným světovým aktérem. Znamená to však, že musí beze zbytku využít všechen svůj potenciál k tomu, aby obrovské zisky z ropy byly využity smysluplně a ve prospěch všech obyvatel. Důležité bude nicméně nespoléhat se jen na ropu, ale změnit strukturu ekonomiky a vývozu, například využitím dalších nerostných surovin na území Nigérie, třeba aktuálně bez užitku spalovaného zemního plynu nebo také těžbou dalších pevných nerostů. V neposlední řadě bude potřeba vytvořit, respektive obnovit podmínky pro tradiční a nejrozšířenější způsob obživy miliónů obyvatel, tedy zemědělství a rybolov, a to hlavně v nejvíce kontaminovaných oblastech delty Nigeru a okolních pobřežních vodách. Dalším obrovským problémem, se kterým se musí Nigérie vypořádat, je velká míra korupce jak u státních, tak i u místních úředníků.

Surovinové prokletí je v současné době v souvislosti s rozvojovými zeměmi velmi frekventovaný pojem. Bohužel, jak vyplývá i z mé práce, týká se ve velké míře také Nigérie. Nenaplnil se předpoklad, že obrovské příjmy z ropy povedou k rychlému ekonomickému rozvoji ve všech oblastech života nigerijské společnosti. Peníze z prodeje ropy skončily vinou korupce z velké míry v kapsách předních představitelů

Nigérie. Jednostranné zaměření ekonomiky na ropu způsobilo úpadek zemědělského sektoru, ve kterém se v dnešní době stále koncentruje největší podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva. Lidé ze znečištěného regionu delty Nigeru na jihu země přišli o základní zdroj obživy a nemohou nadále uživit své rodiny.

V zemi totiž neexistuje dostatečný právní rámec ani důsledný kontrolní systém pro řešení masivního znečišťování životního prostředí, a i když v omezené míře pro určité oblasti existuje, jen velmi sporadicky se na těžební společnosti uplatňuje. S tím souvisí obrovská míra korupce, která velmi znesnadňuje snahu o řešení problémů jak na vládní, tak i regionální úrovni. Vláda se sice snaží s korupcí i ostatními problémy bojovat, ale pozitivní výsledky nejsou prozatím moc viditelné. Odpor místních byl zpočátku nenásilný, ale v důsledku selhání účinnosti protestů a demonstrací začalo docházet k systematictějším přímým akcím, zejména k obsazování ropných instalací a vrtného vybavení, jakož i útokům na zařízení těžařských společností, sabotážím a krádežím ropy, což zapříčinilo růst černého prodeje ropy. Mnoho aktivistů dokonce zaplatilo za své činy životem.

V současné době navíc dochází k masivní militarizaci regionu, což s přihlédnutím k celosvětovému nedostatku zásob ropy není příliš dobrá zpráva. Na zasažených územích se začínají formovat ozbrojené skupiny zejména mladistvých. Cílem mnoha těchto uskupení je zbavit region nadnárodních ropných společností a federální nigerijské vlády. Současná situace na území delty Nigeru není nijak optimistická, ba naopak lze hovořit o katastrofě. Další série konfliktů je na spadnutí. Navíc se do oblasti dostává velké množství zbraní. Lidé zde musí snášet chudobu, následky znečištění a permanentní možnost konfliktu navzdory tomu, že z půdy, na které žijí, byla vytěžena ropa a zemní plyn za mnoho miliard amerických dolarů.

Dle mého názoru by mohlo být řešením nigerijských problémů, které se týkají těžby a vývozu ropy, založení charty pro výnosy z přírodních zdrojů, jak ve své knize Miliarda nejchudších navrhuje Collier (2007: 161). Pro země spravující nerostné zdroje totiž není k dispozici žádný osvědčený model, podle kterého by se mohly řídit³⁸.

Důležitou součástí této charty by bylo udělování koncesí na těžbu surovin, což by omezilo nečisté a korupcí nasáklé kontrakty domlouvající mezi nigerijskou vládou a těžebními společnostmi. Dalším nezbytným bodem by měla být dohoda o podmínkách

³⁸ Existují však tzv. přímé transfery, kdy jsou příjmy z vývozu nerostných surovin rozdělovány přímo obyvatelstvu těžařských zemí

smlouvy, zejména jasné ustanovení, kdo nese jaká rizika. Třetím krokem by se mělo stát transparentní vyplácení všech příjmů. Pokud totiž občané nemají možnost porovnat vládní příjmy a vládní výdaje, nemají nad způsobem využití těchto peněz žádný přehled. Zveřejňovat své příjmy by měly všechny organizace, obzvláště pak ropné společnosti působící v zemi. Zprostředkovatelem těchto informací by mohl být například Mezinárodní měnový fond nebo Světová banka, které mají odborné znalosti a žádný zájem na tom falšovat údaje. Nezbytným krokem je také zprůhlednění veřejných výdajů a vytvoření souboru pravidel k vyrovnávání toků veřejných výdajů, které by reagovaly na příjmové šoky.

Dalším účinným opatřením by bylo dle mého názoru založení fondu, který by shromažďoval určitý podíl ze zisků z ropy. Tento fond by však musel být spravovaný speciální organizací, která by také zveřejňovala, kolik peněz jde dovnitř a kolik ven. Peníze z fondu by mohly být využity na obnovu a vyčištění kontaminovaných oblastí v deltě Nigeru a také k rozvoji sociálních služeb v zemi. Zároveň by fond také eliminoval korupci tím, že by veškeré ropné zisky neměla k dispozici jen centrální vláda.

Je jasné, že navržené řešení by bylo během na dlouhou trať. Bez transparentního právního řádu a hlavně bez ochoty se podle něj skutečně řídit, to ale nepůjde. Pokud bude chtít Nigérie situaci v zemi opravdu změnit, bude ji to stát velké finanční prostředky a hodně úsilí. Domnívám se však, že je to jediná cesta k tomu, jak vytvořit z „bohaté“ chudé Nigérie prosperující a sociálně spravedlivý stát.

Seznam použitých zdrojů:

Aigbedion I., Iyayi SE. 2007. Environmental effect of mineral exploitation in Nigeria. Vol. 2 (2), pp. 033-038/February 2007. Ambrose Alli University, Ekpoma-Nigeria: International Journal of Physical Sciences. URL <
<http://www.academicjournals.org/ijps/pdf/pdf2007/Feb/Aigbedion%20and%20Iyayi.pdf>
>

Akpan P. L., 2009. *Public Expenditure and Human Development in Nigeria*. URL
<http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1445406>

American Petroleum Institute. 2013. *Environmental Principles*. URL<
<http://www.api.org/environment-health-and-safety/environmental-principles.aspx>>

American Society of Mechanical Engineering. 1996-2013. *Mission, Vision, and Strategic Priorities*. URL< <http://www.asme.org/about-asme/mission,-vision,-and-strategic-focus>>

Amnesty International. 2009. Nigeria: Petroleum, Pollution and Poverty in the Niger Delta. AFR 44/017/2009. London: Amnesty International. URL<
<http://www.amnesty.org/en/library/asset/AFR44/017/2009/en/e2415061-da5c-44f8-a73c-a7a4766ee21d/afr440172009en.pdf>>

Amundsen I., 2010. Good Governance in Nigeria: A Study in Political Economy and Donor Support. *Norad Report 17/2010 Discussion*. Oslo: Inge Amundsen Chr. Michelsen Institute. URL <<http://www.norad.no/en/tools-and-publications/publications/publication?key=203616>>

Asuni J. B., 2009. Blood Oil in the Niger Delta. *Special Report 229/August 2009*. Washington, DC: United States Institute of Peace. URL
<<http://www.usip.org/publications/blood-oil-in-the-niger-delta>>

Atte O., Lawal A. 2006. An Analysis of Agricultural Production in Nigeria. Vol. 2, No. 1/ June 30, 2006. Nigeria: African Journal of General Agriculture. URL
<https://www.unilorin.edu.ng/publications/muhdlawal/An%20Analysis%20of%20Agricultural%20Production%20in%20Nigeria.pdf>

BBC. 2009. *Shell settles Nigeria deaths case*. URL <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8090493.stm>>

BBC. 2010. *Nigeria: 'World oil pollution capital'*. URL <<http://www.bbc.co.uk/news/10313107>>

BBC. 2012. *Nigeria's precarious oil amnesty*. URL <<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-19067711>>

BusinessInfo.cz. 2013. *Nigérie: Ekonomická charakteristika země*. URL <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/nigerie-ekonomicka-charakteristika-zeme-19381.html>>

CBC. 2013. *Dutch court rejects Nigerian farmers' claims against Shell*. URL <<http://www.cbc.ca/news/world/story/2013/01/30/shell-oil-nigeria-farmers-hague.html>>

Central Intelligence Agency. 2013. *The World Factbook: Nigeria*. URL<<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ni.html>>

Clean the Niger Delta. 2010. *Who was Ken Saro-Wiwa?*
URL<<http://www.cleanthenigerdelta.org/index.php/whowaskensarowiwa>>

Collier P., 2007. *The Bottom Billion. Why the poorest countries are Failing and What Can Be Done About It*. Oxford: Oxford University Press.

Economist Intelligence Unit. 2012. *The Liveability Ranking and Overview*. URL<https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=Liveability2012>

Egbula M., Zheng Q. 2011. China and Nigeria: a powerful South-South alliance. *West African Challenges*. N°05/ November 2011. OECD: Sahel and West Africa Club Secretariat (SWAC/OECD). URL <<http://www.oecd.org/china/49814032.pdf>>

Echefu N., Akpofure E. 2003. UNEP Studies of EIA Practice in Developing Countries. Case study 7, ISBN: 92 807 2298 0, May 2003. Switzerland: United Nations Environmental Programme. URL<<http://www.unep.ch/etb/publications/compendium/caseStudies1.pdf>>

Entine J. 2009. *Seeds of NGO Activism: Shell Capitulates in Saro-Wiwa Case*. URL <http://www.globalgovernancewatch.org/ngo_watch/seeds-of-ngo-activism-shell-capitulates-in-sarowiwa-case>

Eyre J., Agba A. 2007. Nigeria - An Economic Analysis of Natural Resources Sustainability for the Mining Sector Component. ENV/248/ 04/06/07. Washington DC: World Bank. URL
<<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/7941/561780ESW0whi10Box349489B01PUBLIC1.pdf?sequence=1>>

Farina M. F., 2010. *Flare Gas Reduction. Recent global trends and policy considerations*. URL <<http://www.ge-energy.com/content/multimedia/files/downloads/GE%20Flare%20Gas%20Reduction%2001-24-2011.pdf>>

Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2006. Global Forest Resources Assessment 2005. *FAO Forestry Paper 147/2006*. Rome: FAO. URL<<ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/008/A0400E/A0400E00.pdf>>

Human Rights Watch. 2007. *Criminal Politics*. URL
<http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/nigeria1007webwcover_0.pdf>

Ibrahim Khaleel Abdussalam. 2011. *Crude Oil and British Imperialism in Nigeria, C. 1903 – 1956*. Kano, Nigeria: Department of History, Bayero University. URL
<http://www.academia.edu/890793/Oil_and_British_Imperialism_in_Nigeria>

ICC Commercial Crime Services. 2012. *Piracy attacks in East and West Africa dominate world report*. URL <<http://www.icc-ccs.org/news/711-piracy-attacks-in-east-and-west-africa-dominate-world-report>>

International Energy Agency. 2012. *Medium-Term Gas Market Report*. URL <http://csis.org/files/attachments/120711_Energy_IEA%20Gas_0.pdf>

International Monetary Fund. 2013. *World Economic Outlook Update Gradual Upturn in Global Growth During 2013*. URL <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013/update/01/index.htm>>

Iriekpen D., 2012. *Nigeria: The Trouble With Crude Oil*. URL <<http://allafrica.com/stories/201205010010.html?page=4>>

ISO. 2013. *ISO 14000 - Environmental management*. URL <<http://www.iso.org/iso/home/standards/management-standards/iso14000.htm>>

Journeyman Pictures. 2012. *Nigeria - Endless Oil Spills*. URL <<http://www.journeyman.tv/?lid=63778>>

Mangrove Action Project. 2013. *Learn about Mangroves*. URL <<http://mangroveactionproject.org/mangroves>>

Mehlum H. et al. 2005. *Cursed by resources or institutions?* URL <<http://www.svt.ntnu.no/iso/ragnar.torvik/worldeconomy7.pdf>>

Ministry of Foreign Affairs. 2006. *China's African Policy*. URL <<http://www.focac.org/eng/zfgx/dfzc/t481748.htm>>

Muhammad-Lawal A., Atte O. A., 2006. An Analysis of Agricultural Production in Nigeria. Vol. 2, No. 1 / June 30, 2006. Ilorin, Nigeria: Africal Journal of General Agriculture. URL <<http://unilorin.edu.ng/publications/muhdlawal/An%20Analysis%20of%20Agricultural%20Production%20in%20Nigeria.pdf>>

National Oil Spillage Detection and Response Agency. 2012. *Mission & Vision*. URL <<http://nosdra.gov.ng/index.php?id=55>>

National Bureau of Statistics. 2012. *Review of the Nigerian Economy in 2011 & Economic Outlook for 2012 – 2015*. URL <<http://www.nigerianstat.gov.ng/pages/download/46>>

National Bureau of Statistics. 2013. *Economic Outlook For the Nigerian Economy*. URL <<http://www.nigerianstat.gov.ng/pages/download/95>>

Nigerian Investment Promotion Commission. Ndatovano. *Opportunities by sector*. URL <<http://nipc.gov.ng/opportunities.html>>

Neste Oil. 2013. *Types of Crude Oil*. URL <<http://nesteoil.com/default.asp?path=1,41,538,2035,5196,5199>>

- Niger Delta Partnership Initiative. 2010. *Nigeria's Niger Delta Region*. URL <<http://ndpifoundation.org/>>
- Nigerian National Petroleum Corporation. 2010a. *Development of Nigeria's Oil Industry*. URL <<http://www.nnpcgroup.com/NNPCBusiness/BusinessInformation/OilGasinNigeria/DevelopmentoftheIndustry.aspx>>
- Nigerian National Petroleum Corporation. 2010b. *Oil Production*. URL <<http://www.nnpcgroup.com/NNPCBusiness/UpstreamVentures/OilProduction.aspx>>
- Nigerian National Petroleum Corporation. 2010c. *Gas Production*. URL <<http://www.nnpcgroup.com/NNPCBusiness/UpstreamVentures/GasProduction.aspx>>
- Nigerian National Petroleum Corporation. 2010d. *Nigerian Gas Master Plan*. URL <<http://www.nnpcgroup.com/NNPCBusiness/MidstreamVentures/NigerianGasMasterPlan.aspx>>
- Nigerian National Petroleum Corporation. 2011. *Draft Annual Statistical Bulletin*. URL <<http://www.nnpcgroup.com/Portals/0/Monthly%20Performance/2011%20ASB%201st%20edition.pdf>>
- Nigerian Gas Company. 2011. *About NGC*. URL <<http://www.ngc-nnpcgroup.com/about-us/>>
- Omofofonmwan S.I. , Osa-Edoh G.I. 2008. The Challenges of Environmental Problems in Nigeria. 23(1): 53-57 (2008). India: Journal of Human Ecology.. URL< <http://www.krepublishers.com/02-Journals/JHE/JHE-23-0-000-000-2008-Web/JHE-23-1-000-000-2008-Abst-PDF/JHE-23-1-053-08-1650-Omofofonmwan-S-I-Tt.pdf>>
- Organization of the Petroleum Exporting Countries. 2012. *Annual Statistical Bulletin 2012*. URL <http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/ASB2012.pdf>
- Organization of the Petroleum Exporting Countries. 2013. *Nigeria facts and figures*. URL < http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/167.htm>
- Onyeukwu A. J. 2007. Resource Curse in Nigeria: Perception and Challenges. *Economic Analyses and Commentaries/December 2007*. Hungary: Center for Policy Studies. URL <<http://pdc.ceu.hu/archive/00003007/>>
- Office of the Head of Civil Service of the Federation. 2011. *National Economic Empowerment Development Strategy*. URL <<http://www.ohcsf.gov.ng/needs.html>>
- Ross W., 2012. *Nigeria's booming illegal oil refineries*. URL <<http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-18973637>>

Sala-i-Martin X., Subramanian A. 2003. Addressing the Natural Resource Curse: An Illustration from Nigeria. *NBER Working Paper No. 9804/May 2003*. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research. URL <<http://www.nber.org/papers/w9804>>

Shell. 2009. *Shell settles Wiwa case with humanitarian gesture*. URL<<http://www.shell.com/global/aboutshell/media/news-and-media-releases/2009/shell-settlement-wiwa-case-08062009.html>>

Shell. 2011. *Remediation Issues in the Niger Delta*. URL <<http://www.shell.com.ng/environment-society/environment-tpkg/remediation.html>>

Shell. 2012a. *Deepwater Nigeria Bonga Development*. URL <<http://www-static.shell.com/content/dam/shell/static/nga/downloads/pdfs/briefing-notes/bonga.pdf>>

Shell. 2012b. *Shell interests in Nigeria*. URL <<http://s06.static-shell.com/content/dam/shell/static/nga/downloads/pdfs/briefing-notes/shell-interests-2012.pdf>>

Shell. 2013. *Shell at a glance*. URL <<http://www.shell.com.ng/aboutshell/at-a-glance.html>>

Smith-Spark L. 2012. *Farmers sue oil giant Shell over Niger Delta pollution*. URL <<http://edition.cnn.com/2012/10/11/world/europe/netherlands-nigeria-shell-oil>>

State House. 2012. *The Seven Point Agenda*. URL <http://www.nigeriafirst.org/article_8489.shtml>

Taylor I. 2007. China's relations with Nigeria. *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs*. Vol. 96, No. 392, 631 – 645/October 2007. URL <<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00358530701626073>>

The Telegraph. 2009. *Shell execs accused of 'collaboration' over hanging of Nigerian activist Ken Saro-Wiwa*. URL<<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/niger/5413171/Shell-execs-accused-of-collaboration-over-hanging-of-Nigerian-activist-Ken-Saro-Wiwa.html>>

The Africa Report. 2012. *Nigerian optimism returns as reforms yield results*. URL <<http://www.theafricareport.com/News-Analysis/optimism-returns-as-reforms-yield-results.html>>

The Economist. 2010. *Commodities alone are not enough to sustain flourishing economies*. URL <<http://www.economist.com/node/16964094>>

The Economist. 2011. *The increasing importance of Chinese investment in sub-Saharan Africa*. URL <http://www.economist.com/blogs/dailychart/2011/04/chinese_africa>

Transparency International. 2012. *Corruption Perceptions Index 2012*. URL <<http://www.transparency.org/cpi2012/results>>

- United Nations. 2012. *Composition of macro geographical (continental) regions, geographical sub-regions, and selected economic and other groupings*. URL <<http://unstats.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm#africa>>
- United States Census Bureau. 2013. *Trade in Goods with Nigeria*. URL <<http://www.census.gov/foreign-trade/balance/c7530.html>>
- UNEP. 2011. Environmental Assessment of Ogoniland report. ISBN: 978-92-807-3130-9. Job No.: DEP/1337/GE. Nairobi: UNEP. URL<http://postconflict.unep.ch/publications/OEA/UNEP_OEA.pdf>
- UNDP. 2006. *Niger Delta Human Development Report. Nigeria*: UNDP. URL<http://hdr.undp.org/en/reports/nationalreports/africa/nigeria/nigeria_hdr_report.pdf>
- UNDP. 2007. *Niger Delta Local Development Programme*. URL<http://www.ng.undp.org/projects/7th_CP/Capacity_Governance_Programme/LDP.shtml>
- UNDP. 2013. *Human Development Report 2013*. URL<http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2013_EN_complete.pdf>
- U.S. Energy Information Administration. 2012a. *Nigeria*. URL <<http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=NI>>
- U.S. Energy Information Administration. 2012b. *China*. URL<<http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=CH>>
- U.S. Energy Information Administration. 2012c. *U.S. imports of Nigerian crude oil have continued to decline in 2012*. URL <<http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=5770>>
- U.S. State Department. 2012. *U.S Relations With Nigeria*. URL <<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2836.htm>>
- Usigbe L., 2012. *Jonathan inaugurates Subsidy Reinvestment and Empowerment Programme*. URL <<http://tribune.com.ng/index.php/news/35963-jonathan-inaugurates-subsidy-reinvestment-and-empowerment-programme>>
- Ventures Africa. 2012. *West African Gas Pipeline Misses Target Due To Vandalization*. URL <<http://www.ventures-africa.com/2012/10/west-african-gas-pipeline-to-miss-target-due-to-vandalization/>>
- Walker. A. 2009. *The day oil was discovered in Nigeria*. URL<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7840310.stm>>
- Walker A., 2012. *What is Boko Haram? Special Report 308/June 2012*. Washington, DC: United States Institute of Peace. URL <<http://www.usip.org/publications/what-boko-haram>>

Watts M., 2004. Resource curse? governmentality, oil and power in the Niger Delta, Nigeria. *Geopolitics, Volume 9, Issue 1/20/01/2004*. USA: Institute of International Studies, University of California, Berkeley, California, USA. URL <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14650040412331307832>>

West African Gas Pipeline Authority. 2011. *The West African Gas Pipeline Authority (WAGPA)*. URL <<http://www.wagpa.org/wagpa.html>>

World Bank. 2011. *Global Gas Flaring Reduction, A Public-Private Partnership*. URL <<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTOGMC/EXTGGFR/0,,contentMDK:21102949~isCURL:Y~menuPK:2912252~pagePK:64168445~piPK:64168309~theSitePK:578069,00.html>>

World Bank. 2012. World Bank Sees Warning Sign in Gas Flaring Increase. 2013/005/SDN/July 3, 2012. URL <<http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2012/07/03/world-bank-sees-warning-sign-gas-flaring-increase>>

World Bank. 2013a. *3A-West African Gas Pipeline (IDA S/UP)*. URL <<http://web.worldbank.org/external/projects/main?pagePK=104231&piPK=73230&theSitePK=40941&menuPK=228424&Projectid=P082502>>

World Bank. 2013b. *Nigeria Data*. URL <<http://data.worldbank.org/country/nigeria>>

World Bank. 2013c. *Sustainable Management of Mineral Resources*. URL <<http://web.worldbank.org/external/projects/main?pagePK=104231&piPK=73230&theSitePK=40941&menuPK=228424&Projectid=P086716>>

World Bank. 2013d. *China data*. URL <<http://data.worldbank.org/country/china>>

World Bank. 2013e. *Gini Index*. URL <<http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI>>